

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

प्रजननं ज्योतिर्ग्रिदेवतानां ज्योतिर्विराट्टुन्दसां ज्योतिर्विराङ्गाचौ
ज्ञौ सं तिष्ठते विराजमभि सम्पद्यते तस्मात्तज्योतिरुच्यते द्वौ
स्तोमौ प्रातःसवनं वंहतो यथा प्राणश्चापानश्च द्वौ माध्यन्दिनः
सवनं यथा चक्षुश्च श्रोत्रं च द्वौ तृतीयसवनं यथा वाक्ं प्रतिष्ठा च
पुरुषसम्मितो वा एष यज्ञोऽस्थूरिः (१)

यं कामं कामयते तमेतेनाभ्यंशञ्जुते सर्वं ह्यस्थूरिणाभ्यशञ्जुते-
ऽग्निष्ठोमेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अग्निष्ठोमेनैव
पर्यगृह्णात्तासां परिगृहीतानामश्वतरोऽत्यप्रवत् तस्यानुहायु रेतु
आदत्त तद्दर्दुभे न्यमार्दस्माद्दर्दभो द्विरेता अथो आहुर्वडबायां
न्यमार्दिति तस्माद्वडबा द्विरेता अथो आहुरोषधीषु (२)

न्यमार्दिति तस्मादोषधयोऽनभ्यक्ता रेभन्त्यथो आहुः प्रजासु
न्यमार्दिति तस्माद्यमौ जायेते तस्मादश्वतरो न प्रजायत आत्तरेता
हि तस्माद्वरुहिष्यनवकूसः सर्ववेदुसे वा सुहस्रे वावकूसोऽति-
ह्यप्रवत् य एवं विद्वान्ग्निष्ठोमेन यजते प्राजाताः प्रजा जनयति
परि प्रजाता गृह्णाति तस्मादाहुर्ज्येष्ययज्ञ इति (३)

प्रजापतिर्वाव ज्येष्ठः स ह्येतेनाग्रेऽयंजत प्रजापतिरकामयत्
प्रजायेयेति स मुखुतस्त्रिवृत्तं निरमिमीत् तमग्निदेवतान्वसृज्यत

गायुत्री छन्दो रथन्तरः सामं ब्राह्मणो मनुष्याणामजः पशूनां
तस्मात्ते मुख्या मुखुतो ह्यसृज्यन्तोरसो बाहुभ्यां पश्चदशं
निरमिमीत् तमिन्द्रो देवतान्वसृज्यत त्रिष्टुप्छन्दो बृहत् (४)

सामं राजन्यो मनुष्याणामविः पशूनां तस्मात्ते वीर्यावन्तो
वीर्यसृज्यन्त मध्यतः सप्तदशं निरमिमीत तं विश्वे देवा देवता
अन्वसृज्यन्त जगती छन्दो वैरूपः साम् वैश्यो मनुष्याणां गावः
पशूनां तस्मात्त आद्या अन्तर्धानाद्यसृज्यन्त तस्माद्बूयाः सोऽन्येभ्यो
भूयिष्ठा हि देवता अन्वसृज्यन्त पृत्त एकविंशं निरमिमीत्
तमनुष्टुप्छन्दः (५)

अन्वसृज्यत वैराजः सामं शूद्रो मनुष्याणामश्वः पशूनां
तस्मात्तौ भूतसङ्कामिणावश्वश्व शूद्रश्व तस्माच्छूद्रो यज्ञेऽन्वकूप्तो न
हि देवता अन्वसृज्यत तस्मात्पादावुपं जीवतः पृत्तो ह्यसृज्येतां
प्राणा वै त्रिवृदर्धमासाः पश्चदशः प्रजापतिः सप्तदशस्त्रय इमे लोका
असावादित्य एकविंश एतस्मिन्वा एते श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता
य एवं वैदेतस्मिन्नेव श्रयत एतस्मिन्प्रति तिष्ठति॥ (६)

अस्थूरिरोपंधीषु ज्येष्ठयज्ञ इति बृहदनुष्टुप्छन्दः प्रतिष्ठिता नवं च॥६॥ [१]

प्रातः सवने वै गायुत्रेण छन्दसा त्रिवृते स्तोमाय ज्योतिर्दधंदेति
त्रिवृता ब्रह्मवर्चसेन पश्चदशाय ज्योतिर्दधंदेति पश्चदशेनौजसा
वीर्येण सप्तदशाय ज्योतिर्दधंदेति सप्तदशेन प्राजापत्येन

प्रजननेनैकविशाय ज्योतिर्दधदेति स्तोमं एव तथस्तोमांय
 ज्योतिर्दधदेत्यथो स्तोमं एवं स्तोममभि प्रणयति यावन्तो वै
 स्तोमास्तावन्तः कामास्तावन्तो लोकास्तावन्ति ज्योतीऽप्येतावत्
 एव स्तोमानेतावत् कामानेतावतो लोकानेतावन्ति ज्योतीऽप्यवं
 रुन्धे॥ (७)

तावन्तो लोकास्तावोदश च॥१॥

[२]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै यजेत् योऽग्निष्ठोमेन् यजमानोऽथ
 सर्वस्तोमेन यजेतेति यस्य त्रिवृत्मन्तर्यन्ति प्राणाऽस्तस्यान्तर्यन्ति
 प्राणेषु मेऽप्यसुदिति खलु वै यजेन् यजमानो यजते यस्य
 पञ्चदशमन्तर्यन्ति वीर्यं तस्यान्तर्यन्ति वीर्यं मेऽप्यसुदिति खलु वै
 यजेन् यजमानो यजते यस्य सप्तदशमन्तर्यन्ति (८)

प्रजां तस्यान्तर्यन्ति प्रजायां मेऽप्यसुदिति खलु वै यजेन्
 यजमानो यजते यस्यैकविशमन्तर्यन्ति प्रतिष्ठां तस्यान्तर्यन्ति
 प्रतिष्ठायां मेऽप्यसुदिति खलु वै यजेन् यजमानो यजते यस्य
 त्रिणवमन्तर्यन्त्यृतूऽश्वं तस्य नक्षत्रियां च विराजमन्तर्यन्त्यृतुषु मे-
 ऽप्यसन्नक्षत्रियायां च विराजीति (९)

खलु वै यजेन् यजमानो यजते यस्य त्रयस्त्रिशमन्तर्यन्ति
 देवतास्तस्यान्तर्यन्ति देवतासु मेऽप्यसुदिति खलु वै यजेन्
 यजमानो यजते यो वै स्तोमानामवमं परमतां गच्छन्तं वेद-

परमतामेव गच्छति त्रिवृद्धै स्तोमानामवृमस्त्रिवृत्परमो य एवं वेदं
परमतामेव गच्छति॥ (१०)

समदशमन्तुर्यन्ति विगजाति चतुश्चत्वारि ६शब्दा॥ ३॥ [३]

अङ्गिरसो वै सत्रमासत् ते सुवर्गं लोकमायन्तेषाऽहं
हुविष्माऽश्च हुविष्कृच्चाहीयेतान्तावकामयेताऽ सुवर्गं लोकमियावेति
तावेतं द्विरात्रमपश्यतां तमाहरतां तेनायजेतां ततो वै तौ सुवर्गं
लोकमैतां य एवं विद्वान्द्विरात्रेण यजते सुवर्गमेव लोकमैति
तावैतां पूर्वेणाऽह्नाऽगच्छतामुत्तरेण (११)

अभिपूवः पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं ज्योतिष्टेमोऽग्निष्टेमः
पूर्वमहर्भवति तेजस्तेनावं रुन्धे सर्वस्तोमोऽतिरात्र उत्तरऽ
सर्वस्याऽऽस्यै सर्वस्यावरुद्धै गायत्रं पूर्वहन्त्सामं भवति तेजो
वै गायुत्री गायुत्री ब्रह्मवर्चसं तेजं एव ब्रह्मवर्चसमात्मन्धते
त्रैष्टुभुत्तरं ओजो वै वीर्यं त्रिष्टुगोजं एव वीर्यमात्मन्धते रथन्तरं
पूर्वे (१२)

अहन्त्सामं भवतीयं वै रथन्तरमस्यामेव प्रति तिष्ठति
बृहदुत्तरेऽसौ वै बृहदमुष्यामेव प्रति तिष्ठति तदाहुः
कं जगती चानुष्टुप्येति वैखानसं पूर्वऽहन्त्सामं भवति
तेन जगत्यै नैति षोडशयुत्तरे तेनानुष्टुभोऽथाहुर्यथसमाने-
र्धमासे स्यातामन्यतरस्याहो वीर्यमनुं पद्येतेत्यमावास्यायां

पूर्वमहर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरन्नानैवार्धमासयोर्भवते नानावीर्ये भवते
हुविष्मन्निधनं पूर्वमहर्भवति हविष्कृन्निधनमुत्तरं प्रतिष्ठित्यै॥ (१३)

उत्तरेण रथन्तरं पूर्वेऽवेक्षिष्ठतिश्च॥ ३॥

[४]

आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्तस्मिन्नुजापतिर्वायुर्भूत्वाचरथ्स
इमामपश्यत्तां वरुहो भूत्वाहरत्तां विश्वकर्मा भूत्वा व्यमादर्थसाप्रथत्
सा पृथिव्यभवत्तपृथिव्ये पृथिवित्वन्तस्यामश्राम्यत्प्रजापतिः स
देवानसृजत् वसून्नुद्रानादित्यान्ते देवाः प्रजापतिमब्रुवन्न्र जायामहा
इति सोऽब्रवीत् (१४)

यथाहं युष्माङ्गतपसासृक्ष्येवं तपसि प्रजननमिच्छध्वमिति
तेभ्योऽग्निमायतनं प्रायच्छदेतेनायतनेन श्राम्यतेति तै-
ऽग्निनायतनेनश्राम्यन्ते संवध्सर एकां गामसृजन्त तां वसुभ्यो
रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्रायच्छन्नेताऽरक्षध्वमिति तां वसवो रुद्रा
आदित्या अरक्षन्त सा वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्राजायत्
त्रीणि च (१५)

शतानि त्रयस्मिंशतं चाथ सैव संहस्रतम्यभवते देवाः प्रजा-
पतिमब्रुवन्नसुहस्रेण नो याजुयेति सोऽग्निष्ठोमेन वसूनयाजयत्त
इमं लोकमजयन्तचाददुः स उक्थयेन रुद्रानयाजयत्ते-
ज्ञतरिक्षमजयन्तचाददुः सोऽतिरात्रेणादित्यानयाजयत्तेऽमुं
लोकमजयन्तचाददुस्तदन्तरिक्षम् (१६)

व्यवैर्यत् तस्मादुद्रा घातुं का अनायतना हि तस्मांदाहुः शिथिलं
वै मध्यममहस्त्रिरात्रस्य वि हि तदवैर्यतेति त्रैष्टुभं मध्यमस्याहु
आज्यम्भवति संयानानि सूक्तानि शशसति षोडशिनश्च शशसत्यहो
धृत्या अशिंथिलं भावाय तस्मात् त्रिरात्रस्याग्निष्ठेम एव प्रथममहः
स्यादथोकथोऽथातिरात्र एषां लोकानां विधृत्यै त्रीणित्रीणि
शतान्यनूचीनाहमव्यवच्छिन्नानि ददाति (१७)

एषां लोकानामनु सन्तत्यै दशतं न विच्छिन्द्याद्विराज्ञ
नेद्विच्छिनदानीत्यथ या संहस्रतम्यासीत्तस्यामिन्द्रश्च विष्णुश्च
व्यायच्छेताऽ स इन्द्रोऽमन्यतानया वा इदं विष्णुः संहस्रं
वक्ष्यते इति तस्यामकल्पेतां द्विभागं इन्द्रस्तृतीये विष्णुस्तद्वा
एषाभ्यनूच्यते उभा जिग्यथुरिति तां वा एतामच्छावाकः (१८)

एव शशसत्यथ या संहस्रतमी सा होत्रे देयेति होतारं
वा अभ्यतिरिच्यते यदतिरिच्यते होतानांस्यापयिता-
थाहुरुत्रेत्रे देयेत्यतिरिक्ता वा एषा संहस्रस्यातिरिक्त
उत्तेतर्त्विजामथाहुः सर्वेभ्यः सदस्येभ्यो देयेत्यथाहुरुदाकृत्या
सा वशं चरेदित्यथाहुर्ब्रह्मणे चाग्नीधे च देयेति (१९)

द्विभागं ब्रह्मणे तृतीयमग्नीधे ऐन्द्रो वै ब्रह्मा वैष्णवो-
ऽग्नीद्यथैव तावकल्पेतामित्यथाहुर्या कल्याणी बहुरूपा सा
देयेत्यथाहुर्या द्विरूपोभयतं एनी सा देयेति संहस्रस्य परिगृहीत्यै

तद्वा एतद्धस्तस्यायनं सुहस्रं स्तोत्रीयाः सहस्रं दक्षिणाः
सुहस्रं सम्मितः सुवर्गो लोकः सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै॥ (२०)

अब्रवीच तदन्तरिक्षन्ददात्यच्छावाकश्च देयोति सुपत्वारिशच्च॥७॥ [५]

सोमो वै सुहस्रमविन्दूत्तमिन्द्रोऽन्विन्दत्तौ यमो
न्यागच्छुत्तावंब्रवीदस्तु मेऽत्रापीत्यस्तु ही(३) इत्यब्रूताऽ स
यम एकस्यां वीर्यं पर्यपश्यदियं वा अस्य सुहस्रस्य वीर्यं
बिभूर्तीति तावंब्रवीदियं ममास्त्वेतद्युवयोरिति तावंब्रूताऽ सर्वे वा
एतदेतस्यां वीर्यम् (२१)

परि पश्यामोऽशमा हरामहा इति तस्यामऽशमाहरन्त
तामप्सु प्रावेशयन्थसोमायोदेहीति सा रोहिणी पिङ्गलैकंहायनी
रूपं कृत्वा त्रयस्त्रिःशता च त्रिभिश्च शतैः सुहोदैतस्माद्रोहिण्या
पिङ्गलयैकंहायन्या सोमं क्रीणीयाद्य एवं विद्वात्रोहिण्या
पिङ्गलयैकंहायन्या सोमं क्रीणाति त्रयस्त्रिःशता चैवास्यं
त्रिभिश्च (२२)

शतैः सोमः क्रीतो भवति सुक्रीतेन यजते तामप्सु
प्रावेशयन्निन्द्रायोदेहीति सा रोहिणी लक्ष्मणा पष्ठौर्ही वार्त्रघी रूपं
कृत्वा त्रयस्त्रिःशता च त्रिभिश्च शतैः सुहोदैतस्माद्रोहिणीं लक्ष्मणां
पष्ठौर्हीं वार्त्रघीं दद्याद्य एवं विद्वात्रोहिणीं लक्ष्मणां पष्ठौर्हीं वार्त्रघीं
ददाति त्रयस्त्रिःशचैवास्यं त्रीणि च शतानि सा दुत्ता (२३)

भवति तामुपसु प्रावेशयन् यमायोदेहीति सा जरंती
मूर्खा तंज्ञघन्या रूपं कृत्वा त्रयस्तिंशता च त्रिभिश्च शतैः
सुहोदैत्तस्माङ्गरंतीं मूर्खा तंज्ञघन्यामनुस्तरणीं कुर्वत् य एवं
विद्वाङ्गरंतीं मूर्खा तंज्ञघन्यामनुस्तरणीं कुरुते त्रयस्तिंशचैवास्य
त्रीणि च शतानि सामुष्मिल्लोके भवति वागेव सहस्रतमी
तस्मात् (२४)

वरो देयः सा हि वरः सुहस्रमस्य सा दत्ता भवति तस्माद्वरो
न प्रतिगृह्यः सा हि वरः सुहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवतीय वरं
इति ब्रूयादथान्यां ब्रूयादियं ममेति तथास्य तथसहस्रमप्रतिगृहीतं
भवत्युभयतएनी स्यात्तदाहुरन्यतएनी स्याऽस्महस्रं पुरस्तादेतमिति
यैव वरः (२५)

कल्याणी रूपसंमृद्धा सा स्याथ्सा हि वरः समृद्धै
तामुत्तरेणाग्नीध्रं पर्याणीयाहवनीयस्यान्ते द्रोणकलशमवे ग्रापयेदा
जिंग्र कलशं मह्युरुधारा पयस्वत्या त्वा विशन्त्विन्दवः समुद्रमिव
सिन्धवः सा मा सुहस्रं आ भंज प्रजयो पुशुभिः सुह पुनर्मा
विशताद्रुयिरिति प्रजयैवैनं पुशुभीं रुद्या सम् (२६)

अर्धयति प्रजावान्पशुमात्रयिमाभवति य एवं वेद तया
सुहाग्नीध्रं पुरस्तात्प्रतीच्यां तिष्ठन्त्यां जुहुयादुभा जिंग्यथुर्न
परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः। इन्द्रंश्च विष्णो
यदपंस्पृधेथां त्रेधा सुहस्रं वि तदैरयेथामिति त्रेधाविभक्तं वै त्रिरात्रे

सुहस्रं साहुस्रीमेवैनां करोति सुहस्रंस्यैवैनां मात्राम् (२७)

करोति रूपाणि जुहोति रूपैरेवैनां समर्धयति तस्या उपोत्थायु कर्णमा जपेदिङ्गे रन्तेऽदिंते सरस्वति प्रिये प्रेयसि महि विश्रुत्येतानि ते अग्निये नामानि सुकृतं मा देवेषु ब्रूतादिति देवेभ्य एवैनामा वैदयुत्यन्वेन देवा बुध्यन्ते॥ (२८)

एतदेतस्यां वीर्यमस्य त्रिभिर्श्च दृता संहस्रतमी तस्मादेव वरः सं मात्रामेकान्नचत्वारि॒शब्दा॥८॥ [६]

सुहस्रतम्या वै यजमानः सुवर्गं लोकमेति सैनं सुवर्गं लोकं गंमयति सा मा सुवर्गं लोकं गंमयेत्याह सुवर्गमेवैन लोकं गंमयति सा मा ज्योतिष्मन्तं लोकं गंमयेत्याहु ज्योतिष्मन्तमेवैन लोकं गंमयति सा मा सर्वान्पुण्यालोकान्नामयेत्याहु सर्वानेवैन पुण्यालोकान्नामयति सा (२९)

मा प्रतिष्ठां गंमय प्रजयां पुशुभिः सुह पुनर्मा विशताद्युयिरिति प्रजयैवैन पुशुभीं रुद्यां प्रतिष्ठापयति प्रजावान्पशुमात्रंयिमान्वति य एवं वेद तामग्नीधै वा ब्रह्मणे वा होत्रै वोद्धात्रे वाघ्वर्यवै वा दद्याथ्सुहस्रमस्य सा दृता भवति सुहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवति यस्तामविद्वान् (३०)

प्रतिगृह्णाति तां प्रति गृहीयादेकांसि न सुहस्रमेकां त्वा भूतां प्रति गृह्णामि न सुहस्रमेकां मा भूता विश मा सुहस्रमित्येकांमेवैनां

भूतां प्रति गृह्णाति न सुहस्रं य एवं वेदं स्योनासि सुषदा॒ सुशेवा॑
स्योना॒ मा विंश सुषदा॒ मा विंश सुशेवा॒ मा विंश (३१)

इत्याह स्योनैवैन॑ सुषदा॒ सुशेवा॑ भूता॒ विंशति॒ नैन॑
हिनस्ति॒ ब्रह्मवादिनो॑ वदन्ति॒ सुहस्र॑ सहस्रतम्यन्वेती॑(३)
संहस्रतमी॑ सुहस्रा॑(३)मिति॒ यत्प्राचीमुथ्सृजेऽसुहस्र॑
सहस्रतम्यन्वियात्तथसहस्रमप्रज्ञात्र॑ सुवर्गं लोकं न प्र
जानीयात्प्रतीचीमुथ्सृजति॒ ता॑ सुहस्रमनु॑ पर्यावर्तते॑ सा
प्रजाननुती॑ सुवर्गं लोकमेति॒ यजमानमभ्युथ्सृजति॒ क्षिप्रे॑ सुहस्रं प्र
जायत उत्तमा॑ नीयते॑ प्रथमा॑ देवान्गच्छति॥ (३२)

लोकानामयति॒ साविद्वाऽसुशेवा॑ माविंश यजमानं द्वादश च॥४॥ [७]

अत्रिरददादौर्वाय प्रजां पुत्रकामाय॑ स रिरिचानो॑-
ऽमन्यत निर्वीर्यः शिथिलो यातयामा॑ स एतं चतूरात्रमपश्यत्
तमाहरुत्तेनायजत् ततो॑ वै तस्य॑ चत्वारो॑ वीरा आजायन्त सुहोता॑
सूद्दाता॑ स्वध्वर्युः सुसंभेयो॑ य एवं विद्वाऽश्चतूरात्रेण॑ यजत् आस्य॑
चत्वारो॑ वीरा जायन्ते॑ सुहोता॑ सूद्दाता॑ स्वध्वर्युः सुसंभेयो॑ ये
चतुर्विंशाः पवमाना॑ ब्रह्मवर्चसं तत् (३३)

य उद्यन्तः स्तोमाः श्रीः सात्रिं॑ श्रुद्धादेव॑ यजमानं
चत्वारिं॑ वीर्याणि॑ नोपानमन्तेजं॑ इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमन्नाद्य॑ स
एताऽश्चतुरुश्चतुष्टोमान्ध्योमानपश्यत्तानाहरुत्तैर्यजत्॑ तेजं॑ एव

प्रथमेनावारुन्धेन्द्रियं द्वितीयैन ब्रह्मवर्चसं तृतीयैनान्नाद्यं चतुर्थेन्
य एवं विद्वाऽश्वतुरश्वतुष्टोमान्ध्सोमानाहरति तैर्यजते तेजं एव
प्रथमेनावरुन्धेन्द्रियं द्वितीयैन ब्रह्मवर्चसं तृतीयैनान्नाद्यं चतुर्थेन्
यामेवात्रिरक्षद्विमाध्रोत्तामेव यजमान ऋष्णोति॥ (३४)

ततेजं एवाशांश च॥२॥

[८]

जमदग्निः पुष्टिकामश्वतूरात्रेणायजत् स एतान्पोषाऽ
अपुष्यत्स्मात्पलितौ जामदग्नियौ न सं जानाते एतानेव
पोषाऽन्पुष्यति य एवं विद्वाऽश्वतूरात्रेण यजते पुरोडाशिन्यं उपसदो
भवन्ति पश्वो वै पुरोडाशः पश्नेवावरुन्धेऽन्नं वै पुरोडाशो-
ऽन्नमेवावरुन्धेऽन्नादः पशुमान्भवति य एवं विद्वाऽश्वतूरात्रेण
यजते॥ (३५)

जमदग्निरुष्टाचत्वारिंशत्॥१॥

[९]

संवर्धस्त्रो वा इदमेकं आसीथसोऽकामयत्तर्तून्ध्मृजेयेति स एतं
पञ्चरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स ऋतूनसृजत् य एवं
विद्वाऽन्पञ्चरात्रेण यजते प्रैव जायते त ऋतवः सृष्टा न व्यावर्तन्त त
एतं पञ्चरात्रमपश्यन् तमाहरत्तेनायजन्त ततो वै ते व्यावर्तन्त (३६)

य एवं विद्वाऽन्पञ्चरात्रेण यजते वि पाप्मना भ्रातृव्येणा
वर्तते सार्वसेनिः शौचेयोऽकामयत पशुमान्ध्यामिति स
एतं पञ्चरात्रमाहरत्तेनायजत ततो वै स सुहस्रं पशुम्प्रोद्य

एुं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्र सुहस्रं पशूनांप्रोति बबुरः
प्रावाहणिरकामयत वाचः प्रवदिता स्यामिति स एतं
पञ्चरात्रमा (३७)

अहरत्तेनायजतु ततो वै स वाचः प्रवदिताभवद्य एवं
विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते प्रवदितैव वाचो भवत्यथौ एनं
वाचस्पतिरित्योहुरनांसश्वतूरात्रोऽतिरिक्तः षड्ग्रात्रोऽथ वा एष
सं प्रति यज्ञो यत्पञ्चरात्रो य एवं विद्वान्पञ्चरात्रेण यजते सम्प्रत्येव
यज्ञेन यजते पञ्चरात्रो भवति पञ्च वा कृतवैः संवध्सरः (३८)

कृतुष्वेव संवध्सरे प्रति तिष्ठत्यथो पञ्चाक्षरा पङ्किः पाङ्को
यज्ञो यज्ञमेवाव रुन्धे त्रिवृदग्निष्ठेमो भवति तेजं एवाव रुन्धे
पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवाव रुन्धे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्या
अथो प्रैव तेन जायते पञ्चविंशोऽग्निष्ठेमो भवति प्रजापतेरात्यै
महाव्रतवानन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै विश्वजिष्ठसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति
सर्वस्याभिजित्यै॥ (३९)

ते व्यावर्तन्त प्रवदिता स्यामिति स एतं पञ्चरात्रमा संवध्सरोऽभिजित्यै॥ १० ————— [१०]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसुवेऽश्विनोर्बहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा
दद इमामगृभ्यन्त्रशनामृतस्य पूर्व आयुषि विदथेषु कव्या। तया
देवाः सुतमा बभूवुरकृतस्य सामन्थसुरमारपन्ती। अभिधा अस्मि
भुवनमसि यन्तासि धर्तासि सोऽग्निं वैश्वानुरः सप्रथसं गच्छ

स्वाहोऽकृतः पृथिव्यां यन्ता राङ्ग्यन्तासि यमंनो धर्तासि धरुणः
कृष्टै त्वा क्षेमाय त्वा रुद्यै त्वा पोषाय त्वा पृथिव्यै त्वा ऽन्तरिक्षाय
त्वा दिवे त्वा सुते त्वासते त्वाऽद्यस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा
भूतेभ्यः॥ (४०)

धूरुणः प्रश्नविश्वातिश्वा॥१॥

[११]

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि नरोऽस्यर्वासि
सप्तिरसि वाञ्ज्यसि वृषासि नृमणां असि ययुर्नामास्यादित्यानां
पत्वान्विश्वग्रये स्वाहा स्वाहैऽद्वाग्निभ्याऽु स्वाहा॑ प्रजापतये स्वाहा॑
विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा॑ सर्वाभ्यो देवेताभ्य इह धृतिः स्वाहेह
विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहा॑ भूरसि भुवे त्वा॑
भव्याय त्वा भविष्यते त्वा॑ विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यो॑ देवा॑ आशापाला॑
एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं गोपायत॥ (४१)

रन्तिः स्वाहा॑ द्वाविश्वातिश्वा॥१॥

[१२]

आयनाय॑ स्वाहा॑ प्रायणाय॑ स्वाहैऽद्वावाय॑ स्वाहोऽताय॑ स्वाहा॑
शूकुराय॑ स्वाहा॑ शूकृताय॑ स्वाहा॑ पलायिताय॑ स्वाहोऽपलायिताय॑
स्वाहोऽपलायिताय॑ स्वाहा॑ परावल्लायिताय॑ स्वाहोऽपलायिताय॑
स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४२)

आयनायोत्तरमापलायिताय॑ षड्ब्रह्मशतिः॥१॥

[१३]

अुग्रये॑ स्वाहा॑ सोमाय॑ स्वाहा॑ वायवे॑ स्वाहापां॑ मोदाय॑ स्वाहा॑

सवित्रे स्वाहा॑ सरस्वत्यै॒ स्वाहेन्द्राय॑ स्वाहा॑ बृहस्पतयै॒ स्वाहा॑
मित्राय॑ स्वाहा॑ वरुणाय॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४३)

[१४]

पृथिव्यै॒ स्वाहाऽन्तरिक्षाय॑ स्वाहा॑ दिवे॒ स्वाहा॑ सूर्याय॑ स्वाहा॑
चन्द्रमसे॒ स्वाहा॑ नक्षत्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ प्राच्यै॒ दिशे॒ स्वाहा॑ दक्षिणायै॒ दिशे॒
स्वाहा॑ प्रतीच्यै॒ दिशे॒ स्वाहोदीच्यै॒ दिशे॒ स्वाहोर्ध्वायै॒ दिशे॒ स्वाहा॑
दिग्भ्यः॒ स्वाहाऽवान्तरदिशाभ्यः॒ स्वाहा॑ समाभ्यः॒ स्वाहा॑ शुरच्युः॒
स्वाहाऽहोरात्रेभ्यः॒ स्वाहाऽर्धमासेभ्यः॒ स्वाहा॑ मासेभ्यः॒ स्वाहर्तुभ्यः॒
स्वाहा॑ संवथ्सराय॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४४)

[१५]

अग्रये॒ स्वाहा॑ सोमाय॑ स्वाहा॑ सवित्रे॒ स्वाहा॑ सरस्वत्यै॒ स्वाहा॑
पृष्ठे॒ स्वाहा॑ बृहस्पतयै॒ स्वाहाऽपां॑ मोदाय॑ स्वाहा॑ वायवे॒ स्वाहा॑
मित्राय॑ स्वाहा॑ वरुणाय॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४५)

[१६]

पृथिव्यै॒ स्वाहाऽन्तरिक्षाय॑ स्वाहा॑ दिवे॒ स्वाहाऽग्रये॒ स्वाहा॑
सोमाय॑ स्वाहा॑ सूर्याय॑ स्वाहा॑ चन्द्रमसे॒ स्वाहाऽहे॒ स्वाहा॑ रात्रियै॒
स्वाहर्जवे॒ स्वाहा॑ साधवे॒ स्वाहा॑ सुक्षित्यै॒ स्वाहा॑ क्षुधे॒ स्वाहाऽऽ-
शितिम्ने॒ स्वाहा॑ रोगाय॑ स्वाहा॑ हिमाय॑ स्वाहा॑ श्रीताय॑ स्वाहा॑-

इत्पाय स्वाहा इरण्याय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा॥ (४६)

[१७]

भुवो देवानां कर्मणापसर्तस्य पथ्यासि वसुभिर्देवभिर्देवतया
गायत्रेण त्वा छन्दसा युनज्मि वसन्तेन त्वर्तुना हृविषा
दीक्षयामि रुद्रभिर्देवभिर्देवतया त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा युनज्मि
ग्रीष्मेण त्वर्तुना हृविषा दीक्षयाम्यादित्येभिर्देवभिर्देवतया जागतेन
त्वा छन्दसा युनज्मि वरुषाभिर्स्त्वर्तुना हृविषा दीक्षयामि
विश्वेभिर्देवभिर्देवतयानुष्टुभेन त्वा छन्दसा युनज्मि (४७)

शुरदा त्वर्तुना हृविषा दीक्षयाम्यज्ञिरोभिर्देवभिर्देवतया
पाङ्केन त्वा छन्दसा युनज्मि हेमन्तशिशिराभ्यां त्वर्तुना हृविषा
दीक्षयाम्याहं दीक्षामरुहमृतस्य पर्णीं गायत्रेण छन्दसा ब्रह्मणा
चर्त ए सत्येऽधा ए सत्यमृतेऽधाम्। महीमृषु सुत्रामाणमिह धृतिः
स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमातिः स्वाहा॥ (४८)

[१८]

ईङ्काराय स्वाहें कृताय स्वाहा कन्दते स्वाहाऽवकन्दते स्वाहा
प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथते स्वाहा गन्धाय स्वाहा प्राताय स्वाहा
प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहाऽपानाय स्वाहा सन्दीयमानाय
स्वाहा सन्दिताय स्वाहा विचृत्यमानाय स्वाहा विचृत्ताय

स्वाहा॑ पलायि॒ष्यमाणायु स्वाहा॑ पलायि॒तायु स्वाहो॑परङ्गस्यु॒ते
स्वाहो॑परतायु स्वाहा॑ निवेक्ष्यु॒ते स्वाहा॑ निविशमाणायु स्वाहा॑
निविष्टायु स्वाहा॑ निपथ्स्यु॒ते स्वाहा॑ निषीदंते स्वाहा॑ निषेण्णायु
स्वाहा॑ (४९)

आसि॒ष्यु॒ते स्वाहा॑ऽसीनायु स्वाहा॑ऽसि॒तायु स्वाहा॑
निपथ्स्यु॒ते स्वाहा॑ निपद्यमानायु स्वाहा॑ निपन्नायु स्वाहा॑ शयि॒ष्यु॒ते
स्वाहा॑ शयाणायु स्वाहा॑ शयि॒तायु स्वाहा॑ सम्मीलिष्यु॒ते स्वाहा॑
सम्मीलिंते स्वाहा॑ सम्मीलितायु स्वाहा॑० स्वप्स्यु॒ते स्वाहा॑० स्वप्ते०
स्वाहा॑ सुसायु स्वाहा॑० प्रभो॒स्यु॒ते स्वाहा॑० प्रबुध्यमानायु स्वाहा॑०
प्रबुद्धायु स्वाहा॑० जागरि॒ष्यु॒ते स्वाहा॑० जाग्रंते० स्वाहा॑० जागरि॒तायु०
स्वाहा॑० शुश्रूषमाणायु स्वाहा॑० शृण्वते० स्वाहा॑० श्रुतायु स्वाहा॑०
वीक्षिष्यु॒ते स्वाहा॑० (५०)

वीक्षिंमाणायु स्वाहा॑ वीक्षिंतायु स्वाहा॑० सःहास्यु॒ते स्वाहा॑०
सञ्जिहाणाय स्वाहोञ्जिहाणायु स्वाहा॑० विवर्थ्यते० स्वाहा॑० विवर्तमानाय
स्वाहा॑० विवृत्तायु स्वाहो॑त्थास्यु॒ते स्वाहोत्तिष्ठंते० स्वाहोत्थिंतायु स्वाहा॑०
विधविष्यु॒ते स्वाहा॑० विधून्वानायु स्वाहा॑० विधूतायु स्वाहो॑ल्कङ्गस्यु॒ते०
स्वाहो॑ल्कामंते० स्वाहो॑ल्कान्तायु स्वाहा॑० चङ्गमिष्यु॒ते स्वाहा॑०
चङ्गम्यमाणायु स्वाहा॑० चङ्गमितायु स्वाहा॑० कण्डूयिष्यु॒ते स्वाहा॑०
कण्डूयमाणायु स्वाहा॑० कण्डूयितायु स्वाहा॑० निकषिष्यु॒ते स्वाहा॑०
निकषंमाणायु स्वाहा॑० निकषितायु स्वाहा॑० यदत्ति० तस्मै० स्वाहा॑०

यत्पिबंति तस्मै स्वाहा॑ यन्मेहंति॒ तस्मै॒ स्वाहा॑ यच्छकृत्कुरोति॒
तस्मै॒ स्वाहा॑ रेतंसे॒ स्वाहा॑ प्रजाभ्यः॒ स्वाहा॑ प्रजननाय॑ स्वाहा॑
सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (५१)

[१९]

अग्रये॑ स्वाहा॑ वायवे॑ स्वाहा॑ सूर्याय॑ स्वाहृतमस्यृतस्यृतमसि॑
सत्यमसि॑ सत्यस्य॑ सत्यमस्यृतस्य॑ पन्था॑ असि॑ देवानां॑ छायामृतस्य॑
नाम॑ तथसत्यं॑ यत्क्वं॑ प्रजापतिरस्यधि॑ यदस्मिन्वाजिर्नीव॑ शुभः॑
स्पर्धन्ते॑ दिवः॑ सूर्येण॑ विशोऽपो॑ वृणानः॑ पवते॑ कव्यन्पुशुं॑ न गोपा॑
इर्यः॑ परिज्ञा॑ (५२)

प्रजननं प्रातः॑ सबुने॑ वै ब्रह्मवादिनः॑ स त्वा॑ अङ्गिरसु॑ आपो॑ वै सोमो॑ वै संहस्रतम्याऽत्रिर्जुमदंश्चः॑
संवभ्सुरो॑ देवस्य॑ विभूरायनायाग्रये॑ पृथिव्या॑ अग्रये॑ पृथिव्यै॑ भुवं॑ ईङ्गारायाऽग्रये॑ वायवे॑ सूर्याय॑ विश्रातिः॑ २०॥
प्रजननमङ्गिरसः॑ सोमो॑ वै प्रतिगृहति॑ वीभूर्वीक्षमाणाय॑ द्विपञ्चाशत्॥५२॥
प्रजननं परिज्ञा॑॥

हरिः॑ ॐ॑॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां॑ सप्तमकाण्डे॑ प्रथमः॑ प्रश्नः॑
समाप्तः॑॥ ७-१॥

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः ॥

साध्या वै देवाः सुवर्गकामा एत षड्ग्रात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजततो वै ते सुवर्गं लोकमायन् य एवं विद्वाऽसः षड्ग्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं यन्ति देवसुत्रं वै षड्ग्रात्रः प्रत्यक्षुङ् ह्येतानि पृष्ठानि य एवं विद्वाऽसः षड्ग्रात्रमासते साक्षादेव देवतां अभ्यारोहन्ति षड्ग्रात्रो भवति षड्वा कृतवः षट्पृष्ठानि (१)

पृष्ठैर्वर्तूनन्वारोहन्त्यृतुभिः संवथ्सुरन्ते संवथ्सुर एव प्रतितिष्ठन्ति बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याङ्गसायनी सुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति त्रिवृदग्निष्ठेमो भवति तेजं एवावरुन्धते पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवावरुन्धते सप्तदशः (२)

भवत्यन्नाद्यस्यावरुच्छा अथो प्रैव तेन जायन्त एकविश्शो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽत्मन्दधते त्रिणवो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिशो भवति प्रतिष्ठित्यै सदोहविर्धनिन् एतेन षड्ग्रात्रेण यजेरन्नाश्वत्थी हविर्धनं चार्गीधं च भवतस्तद्धि सुवर्गर्य चक्रीवती भवतः सुवर्गस्य लोकस्य समष्या उलूखलबुम्बो यूपो भवति प्रतिष्ठित्यै प्राश्वो यान्ति प्राणिव हि सुवर्गः (३)

लोकः सरस्वत्या यान्त्येष वै देवयानः पन्थास्तमेवान्वारोहन्त्यात्र

यान्त्यवर्तिमेवान्यस्मिन्नतिषज्यं प्रतिष्ठां गच्छन्ति यदा दशं शतं
 कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियं आयुष्येवेन्द्रिये प्रति-
 तिष्ठन्ति यदा शतं सहस्रं कुर्वन्त्यथैकमुत्थानं सहस्रसमितो
 वा असौ लोकाऽमुमेव लोकमभि जयन्ति यदैषां प्रमीयेत यदा
 वा जीयेरन्नथैकमुत्थानन्तद्धि तीर्थम्॥ (४)

पृष्ठानि सप्तदशः सुवर्गो जयन्ति यदैकादश च॥५॥ [१]

कुसुरुबिन्दु औद्धालकिरकामयत पशुमान्थस्यामिति स
 एतं संसरात्रमाहरत्तेनायजत् तेन वै स यावन्तो ग्राम्याः
 पशवस्तानवारुन्ध य एवं विद्वान्थसंसरात्रेण यजते यावन्तं एव
 ग्राम्याः पशवस्तानेवावरुन्धे संसरात्रो भवति सप्त ग्राम्याः पशवः
 संसारण्याः सप्त छन्दाऽस्युभयस्यावरुन्धे त्रिवृद्गिष्ठोमो भवति
 तेजः (५)

एवावरुन्धे पश्चदशो भवतीन्द्रियमेवावरुन्धे सप्तदशो
 भवत्यन्नाद्यस्यावरुन्धा अथो प्रैव तेन जायत एकविंशो भवति
 प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽत्मन्धते त्रिणवो भवति विजित्यै
 पश्चविंशोऽग्निष्ठोमो भवति प्रजापतेराह्यै महाब्रतवानन्नाद्यस्यावरुन्धे
 विश्वजिथसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै यत्प्रत्यक्षं
 पूर्वेष्वहः सु पृष्ठान्युपेयुः प्रत्यक्षम् (६)

विश्वजिति यथा दुग्धामुपसीदत्येवमुत्तममहः स्यान्नैकरात्रश्वन
 स्याद्वृहद्रथन्तुरे पूर्वेष्वहः सूपं यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव

न युन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्ति यत्प्रत्यक्षं विश्वजिति
पृष्ठान्युपयन्ति यथा प्रत्ता दुहे ताद्वगेव तत्॥ (७)

तेजं उपेयः प्रत्यक्षं द्विचत्वारिंशत्तम्॥ ३॥ [२]

बृहस्पतिरकामयत ब्रह्मवर्चसी स्यामिति स एतमंष्टरात्रमंपश्यत्तम्
ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवद्य एवं विद्वानंष्टरात्रेण यजते ब्रह्मवर्चस्येव
भवत्यष्टरात्रो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसमायत्रियैव
ब्रह्मवर्चसमवं रुन्धेऽष्टरात्रो भवति चतस्रो वै दिशश्वतस्रो-
ज्वान्तरदिशा दिग्भ्य एवं ब्रह्मवर्चसमवं रुन्धे (८)

त्रिवृद्ग्निष्ठोमो भवति तेजं एवावं रुन्धे पञ्चदशो
भवतीन्द्रियमेवावं रुन्धे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुच्छा अथो प्रैव
तेन जायत एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽऽत्मन्धते
त्रिणवो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिंशो भवति प्रतिष्ठित्यै पञ्चविंशो-
ज्ग्निष्ठोमो भवति प्रजापतेरात्यै महाब्रतवानन्नाद्यस्यावरुच्छै
विश्वजिथसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै॥ (९)

दिग्भ्य एव ब्रह्मवर्चसमवंरुन्धेऽभिजित्यै॥ २॥ [३]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टाः क्षुधं न्यायन्ध्म एतं
नवरात्रमंपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै प्रजाभ्योऽकल्पत् यरहि
प्रजाः क्षुधं निगच्छेयुस्तरहि नवरात्रेण यजेतेमे हि वा एतासां लोका
अक्लूसां अथेताः क्षुधं नि गच्छन्तीमानेवाभ्यो लोकान्कल्पयति
तान्कल्पमानान्प्रजाभ्योऽनु कल्पते कल्पन्ते (१०)

अस्मा इमे लोका ऊर्ज प्रजासु दधाति त्रिरात्रेणैवेम
लोकं कल्पयति त्रिरात्रेणान्तरिक्षं त्रिरात्रेणामुं लोकं यथा गुणे
गुणमन्वस्यत्येवमेव तलोके लोकमन्वस्यति धृत्या अशिंशिलं
भावाय ज्योतिर्गौरायुरिति ज्ञाताः स्तोमा भवन्तीयं वाव
ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरेष्वैव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति ज्ञात्र
प्रजानाम् (११)

गच्छति नवरात्रो भवत्यभिपूर्वमेवास्मिन्तेजौ दधाति यो
ज्योगामयावी स्याथ्स नवरात्रेण यजेत प्राणा हि वा एतस्याधृता
अथैतस्य ज्योगामयति प्राणानेवास्मिन्दाधारोत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव॥ (१२)

कल्पन्ते प्रजानात्र्यस्त्रिः शत्र्युः ३॥ [४]

प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति स एतं दशहोतारमपश्यत्तमजुहो
दशरात्रमसृजत् तेन दशरात्रेण प्राजायत दशरात्राय दीक्षिष्यमाणो
दशहोतारं जुहुयादशहोत्रैव दशरात्र॑ सृजते तेन दशरात्रेण प्र
जायते वैराजो वा एष यज्ञो यदशरात्रो य एवं विद्वान्दशरात्रेण
यजते विराजमेव गच्छति प्राजापत्यो वा एष यज्ञो यदशरात्रः (१३)

य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते प्रैव जायत इन्द्रो वै
सुदृढेवताभिरासीथ्स न व्यावृतमगच्छुथ्स प्रजापतिमुपाधावत्
तस्मां एतं दशरात्रं प्रायच्छुत्तमाहरतेनायजत ततो वै सोऽन्याभिर्दृवताभिर्व्यावृतमगच्छुद्य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते

व्यावृतमेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छति त्रिकुकुद्वै (१४)

एष यज्ञो यद्वशरात्रः कुकुत्पश्चदशः कुकुदेकविशः
कुकुत् त्रयस्त्रिशो य एवं विद्वान्दशरात्रेण यज्ञते त्रिकुकुदेव
संमानानां भवति यज्ञमानः पश्चदशो यज्ञमान एकविशो
यज्ञमानस्त्रिशः पुर इतरा अभिचर्यमाणो दशरात्रेण
यजेत देवपुरा एव पर्यूहते तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति
नैनं मभिचरन्त्स्तृणुते देवासुराः संयक्ता आसन्ते देवा एताः (१५)

देवपुरा अपश्यन् यद्वशरात्रस्ताः पर्यौहन्त तेषां
न कुतश्चनोपाव्याधोऽभवत्ततो देवा अभवन्परासुरा यो
भ्रातृव्यवान्त्स्याथ्स दशरात्रेण यजेत देवपुरा एव पर्यूहते
तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो
भवति स्तोमः स्तोमस्योपस्तिर्भवति भ्रातृव्यमेवोपस्तिं कुरुते
जामि वै (१६)

एतत्कुर्वन्ति यज्ञायाऽसुङ्ग स्तोममुपेत्य कर्नीयाऽसमुपयन्ति
यदग्निष्ठोमसामान्यवस्ताच्च परस्ताच्च भवन्त्यजामित्वाय
त्रिवृदग्निष्ठोमोऽग्निष्ठुदाग्नेयीषु भवति तेज एवावरुन्धे पश्चदश उकथ्य
ऐन्द्रीष्विन्द्रियमेवावरुन्धे त्रिवृदग्निष्ठोमो वैश्वदेवीषु पुष्टिमेवावरुन्धे
सप्तदशोऽग्निष्ठोमः प्राजापत्यासु तीव्रसोमोऽन्नाद्यस्यावरुद्ध्या
अथो प्रैव तेन जायते (१७)

एकविंश उक्थ्यः सौरीषु प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेव-
इत्मन्धते सप्तदशोऽग्निष्ठोमः प्राजापत्यासूपहव्यं उपहवमेव
गच्छति त्रिणुवावभिष्ठेमावभित्ते एन्द्रीषु विजित्यै त्रयस्त्रिंश
उक्थ्यो वैश्वदेवीषु प्रतिष्ठित्यै विश्वजिष्ठसर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति
सर्वस्याभिजित्यै॥ (१८)

प्राजापत्यो वा एष युजो यद्यशगुत्रस्त्रिकुद्धा एता वै जायत् एकंत्रिंशत्ता॥६॥————[५]

ऋतवो वै प्रजाकामाः प्रजां नाविन्दन्त तैऽकामयन्तः
प्रजां सृजेमहि प्रजामवं रुन्धीमहि प्रजां विन्देमहि प्रजावन्तः
स्यामेति त एतमेकादशरात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै ते
प्रजामसृजन्त प्रजामवंरुन्धत प्रजामविन्दन्त प्रजावन्तोऽभवन्त
ऋतवोऽभवन्तदार्तवानामार्तवृत्वमृतूनां वा एते पुत्रास्तस्मात् (१९)

आर्तवा उच्यन्ते य एवं विद्वांसं एकादशरात्रमासंते
प्रजामेव सृजन्ते प्रजामवं रुन्धते प्रजां विन्दन्ते प्रजावन्तो
भवन्ति ज्योतिरतिरात्रो भवति ज्योतिरेव पुरस्तादधते सुवर्गस्य
लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षडुहो भवति षड्वा ऋतवः षट्टुष्ठानि
पृष्ठेरवर्तूनन्वारोहन्त्युतुभिः संवर्ध्सुरन्ते संवर्ध्सुर एव प्रति तिष्ठन्ति
चतुर्विंशो भवति चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री (२०)

गायत्रं ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियामेव ब्रह्मवर्चसे प्रति तिष्ठन्ति
चतुश्वत्वारिंशो भवति चतुश्वत्वारिंशदक्षरा त्रिष्ठगिन्द्रियं

त्रिष्टुप्त्रिष्टुभ्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठन्त्यष्टाचत्वारि १ शो भंवत्यष्टाचत्वारि १ शद
क्षरा जगती जागताः पश्वो जगत्यामेव पशुषु प्रति
तिष्ठन्त्येकादशरात्रो भंवति पश्च वा कृतवं आर्तवाः पश्चतुष्वेवार्तवेषु
संवर्थसरे प्रतिष्ठाय प्रजामवं रुन्धतेऽतिरात्रावभितो भवतः प्रजाये
परिंगृहीत्यै॥ (२१)

तस्माद्वायुच्येकान्त्रपञ्चाशाच्च ॥ ३ ॥ [६]

ऐन्द्रवायवाग्रांनृहीयाद्यः कामयेत यथापूर्वं प्रजाः कल्पेरन्निति
यज्ञस्य वै कूसुमनुं प्रजाः कल्पन्ते यज्ञस्याकूसुमनुं न
कल्पन्ते यथापूर्वमेव प्रजाः कल्पयति न ज्यायाऽसुं
कर्नीयान्ति क्रामत्यैन्द्रवायवाग्रांनृहीयादामयाविनः प्राणेन
वा एष व्यृध्यते यस्यामयाति प्राण ऐन्द्रवायवः प्राणैवैन ऽ
समर्धयति मैत्रावरुणाग्रांनृहीरन् येषां दीक्षितानां प्रमीयेत (२२)

प्राणापानाभ्यां वा एते व्यृध्यन्ते येषां दीक्षितानां प्रमीयते
प्राणापानौ मित्रावरुणौ प्राणापानावेव मुखुतः परि हरन्त
आश्विनाग्रांनृहीतानुजावरोऽश्विनौ वै देवानामानुजावरौ पश्चेवाग्रं
पर्येतामश्विनावेतस्य देवता य आनुजावरस्तावेवैनमग्रं परि णयतः
शुक्राग्रांनृहीत गुतश्रीः प्रतिष्ठाकामोऽसौ वा आदित्यः शुक्र
एषोऽन्तोऽन्तमनुष्यः (२३)

श्रिये गत्वा नि वर्तते ऽन्तादेवान्तमा रभते न ततः
पापीयान्भवति मन्थ्यं ग्रानृहीताभिचरन्नार्तपात्रं वा एतद्यन्मन्थिपात्रं

मृत्युनैवैनं ग्राहयति ताजगार्तिमार्च्छत्याग्रयुणाग्रा"न्गृहीत् यस्य
पिता पितामुहः पुण्यः स्यादथ तत्र प्राप्तुयाद्वाचा वा एष इन्द्रियेण
व्यृद्ध्यते यस्य पिता पितामुहः पुण्यः (२४)

भवत्यथ तत्र प्राप्तोत्युर इवैतद्यज्ञस्य वागिंव यदा"ग्रयणो
वाचैवैनमिन्द्रियेण समर्धयति न ततः पार्षीयान्भवत्युक्थ्या"ग्रान्गृहीताभि
सर्वेषां वा एतत्पात्राणामिन्द्रियं यदुक्थ्यपात्रः सर्वैवैनमिन्द्रियेणाति
प्र युङ्के सरस्वत्युभि नो नेषि वस्य इति पुरोरुचं कुर्याद्वाग्वै (२५)

सरस्वती वाचैवैनमति प्र युङ्के मा त्वक्षेत्राण्यरणानि
गन्मेत्याह मृत्योर्वै क्षेत्राण्यरणानि तेनैव मृत्योः क्षेत्राणि न
गच्छति पूर्णान्ग्रहा"न्गृहीयादामयाविनः प्राणान् वा एतस्य
शुगृच्छति यस्यामयति प्राणा ग्रहाः प्राणानेवास्य शुचो मुश्चत्युत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव पूर्णान्ग्रहा"न्गृहीयाद्यरहि पर्जन्यो न
वर्षेत्प्राणान् वा एतरहि प्रजानाऽशुगृच्छति यरहि पर्जन्यो न
वर्षति प्राणा ग्रहाः प्राणानेव प्रजानाऽशुचो मुश्चति ताजक्ष्र
वर्षति॥ (२६)

प्रमीयेत मनुष्यं ऋष्यते यस्य पिता पितामुहः पुण्यो वाग्वा एव पूर्णान्ग्रहान्पञ्चविंशतिश्च॥५॥ [७]

गायुत्रो वा ऐन्द्रवायुवो गायत्रं प्रायणीयमहस्तस्मा"त्प्रायणीये-
ऽहंत्रैन्द्रवायुवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति त्रैष्टुभेऽवै शुक्रसैष्टुभं
द्वितीयमहस्तस्मा"द्वितीयेऽहञ्चुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति

जागंतो वा आग्रयणो जागंतं तृतीयमहस्तस्मांतुर्तीयेऽहन्त्राग्रयणो
गृह्यते स्व एवैनंमायतने गृह्णात्येतद्वै (२७)

यज्ञमापद्यच्छन्दाऽस्याप्रोति यदाग्रयणः श्वो गृह्यते यत्रैव
यज्ञमदशन्तते एवैनं पुनः प्र युङ्के जगन्मुखो वै द्वितीयस्त्रिरात्रो
जागंत आग्रयणो यच्चतुर्थेऽहन्त्राग्रयणो गृह्यते स्व एवैनंमायतने
गृह्णात्यथो स्वमेव छन्दोऽनु पर्यावर्तन्ते राथन्तरो वा ऐन्द्रवायुवो
राथन्तरं पञ्चमहस्तस्मांत्पञ्चमेऽहन्त्रं (२८)

ऐन्द्रवायुवो गृह्यते स्व एवैनंमायतने गृह्णाति बारहंतो वै शुक्रो
बारहंतः पञ्चमहस्तस्मांत्पञ्चेऽहञ्चुको गृह्यते स्व एवैनंमायतने
गृह्णात्येतद्वै द्वितीयं यज्ञमापद्यच्छन्दाऽस्याप्रोति यच्छुक्रः श्वो
गृह्यते यत्रैव यज्ञमदशन्तते एवैनं पुनः प्र युङ्के त्रिष्टुप्मुखो वै
तृतीयस्त्रिरात्रस्त्रैष्टुभः (२९)

शुक्रो यथसंस्मेऽहञ्चुको गृह्यते स्व एवैनंमायतने
गृह्णात्यथो स्वमेव छन्दोऽनु पर्यावर्तन्ते वाग्वा आग्रयणो
वाग्ष्टममहस्तस्मांदष्टमेऽहन्त्राग्रयणो गृह्यते स्व एवैनंमायतने
गृह्णाति प्राणो वा ऐन्द्रवायुवः प्राणो नवममहस्तस्मांनिवमे-
अहन्त्रैन्द्रवायुवो गृह्यते स्व एवैनंमायतने गृह्णात्येतत् (३०)

वै तृतीयं यज्ञमापद्यच्छन्दाऽस्याप्रोति यदैन्द्रवायुवः
श्वो गृह्यते यत्रैव यज्ञमदशन्तते एवैनं पुनः प्र युङ्केऽथो

स्वमेव छन्दोऽनुं पर्यावर्तन्ते पथो वा एतेऽध्यपथेन यन्ति
यैऽन्यैन्द्रवायुवात्र्यतिपद्मन्तेऽन्तः खलु वा एष युज्ञस्य
यद्वशममहर्दशमेऽहन्त्रैन्द्रवायुवो गृह्यते युज्ञस्य (३१)

एवान्तं गुत्वापथात्पन्थामपि यन्त्यथो यथा वर्हौयसा प्रतिसारं
वर्हन्ति ताद्वगेव तच्छन्दाऽस्यन्योन्यस्य लोकमभ्यध्यायन्तान्येतेनैव
देवा व्यवाहयन्त्रैन्द्रवायुवस्य वा एतदायतनं यच्चतुर्थमहस्तस्मिन्नाग्रयुणे
गृह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतने नवमेऽहन्त्रैन्द्रवायुवो गृह्यते शुक्रस्य
वा एतदायतनं यत्पञ्चमम् (३२)

अहस्तस्मिन्नैन्द्रवायुवो गृह्यते तस्मादैन्द्रवायुवस्यायतने
सप्तमेऽहञ्चुको गृह्यत आग्रयणस्य वा एतदायतनं यत्पञ्चमहस्तस्मिन्न
गृह्यते तस्माच्छुकस्यायतनेऽष्टमेऽहन्नाग्रयुणो गृह्यते छन्दाऽस्येव
तद्वि वाहयति प्र वस्यसो विवाहमाप्नोति य एवं वेदाथो देवताभ्य
एव युज्ञे संविदं दधाति तस्मादिदमन्योन्यस्मै ददाति॥ (३३)

पुत्रद्वै पञ्चमेऽहन्त्रैष्टम् एतद्वृह्यते युज्ञस्य पञ्चममन्यस्मा एकश्च॥ ७॥ [८]

प्रजापतिरकामयत् प्र जायेयेति स एतं द्वादशरात्रमपशयत्तमाहरं
ततो वै स प्राजायत् यः कामयेत् प्र जायेयेति स द्वादशरात्रेण
यजेत् प्रैव जायते ब्रह्मवादिनो वदन्त्यग्निष्ठोमप्रायणा युज्ञा अथ
कस्मादतिरात्रः पूर्वः प्र युज्यत् इति चक्षुषी वा एते युज्ञस्य
यदतिरात्रौ कुनीनिके अग्निष्ठोमौ यत् (३४)

अग्निष्ठोमं पूर्वं प्रयुज्ञीरन्बहिर्धा कुनीनिके दध्युस्तस्मादतिरात्रः
पूर्वः प्रयुज्यते चक्षुषी एव यज्ञे धित्वा मध्यतः कुनीनिके प्रति दधति
यो वै गायत्री ज्योतिःपक्षां वेद ज्योतिषा भासा सुवर्गं लोकमेति
यावग्निष्ठोमौ तौ पक्षौ येऽन्तरेऽष्टावुकथ्याः स आत्मैषा वै गायत्री
ज्योतिःपक्षा य एवं वेद ज्योतिषा भासा सुवर्गं लोकम् (३५)

एति प्रजापतिर्वा एष द्वादशधा विहितो यद्वादशरात्रो
यावतिरात्रौ तौ पक्षौ येऽन्तरेऽष्टावुकथ्याः स आत्मा प्रजा-
पतिर्वावैष सन्ध्याद्व वै सुत्रेण स्पृणोति प्राणा वै सत्प्राणानेव
स्पृणोति सर्वासां वा एते प्रजानां प्राणैरासते ये सत्रमासते
तस्मात्पृच्छन्ति किमेते सुत्रिण् इति प्रियः प्रजानामुत्थितो भवति
य एवं वेदे॥ (३६)

अग्निष्ठोमौ यथसुवर्गं लोकं प्रियः प्रजानां पञ्च च॥३॥ [१]

न वा एषोऽन्यतोवैश्वानरः सुवर्गाय लोकाय प्राभवदूर्ध्वे ह वा
एष आतंत आसीत्ते देवा एतं वैश्वानरं पर्याहन्सुवर्गस्य लोकस्य
प्रभूत्या क्रृतवो वा एतेन प्रजापतिमयाजयन्तेष्वांग्रीदधि तद्भ्रोति
ह वा क्रृत्विक्षु य एवं विद्वान्द्वादशाहेन यजते तेऽस्मिन्नैच्छन्त स
रसुमहं वसन्ताय प्रायच्छत् (३७)

यवं ग्रीष्मायौषधीर्वरुषाभ्यो व्रीहीञ्चुरदे माषतिलौ
हैमन्तशिशिराभ्यान्तेनेन्द्रं प्रजापतिरयाजयत्ततो वा इन्द्र-

इन्द्रोऽभवत्समादाहुरानुजावरस्य यज्ञ इति स ह्येतेनाग्रेऽयंजतैष
हू वै कुणपमत्ति यः सत्रे प्रतिगृह्णाति पुरुषकुणपमश्वकुणपङ्गौर्वा
अन्नं येन पात्रेणान्नं बिन्नति यत्तत्र निर्णनिजति ततोऽधि (३८)

मलं जायत् एकं एव यज्ञेतैको हि प्रजापतिरार्घ्यद्वादशं
रात्रीदीक्षितः स्याद्वादशं मासाः संवथ्सरः संवथ्सरः प्रजापतिः
प्रजापतिर्वैष एष हू त्वै जायते यस्तपसोऽधि जायते चतुर्धा वा
एतास्तिस्तिस्तिस्त्रो रात्रयो यद्वादशोपसदो याः प्रथमा यज्ञं ताभिः
सम्भरति या द्वितीया यज्ञं ताभिरा रमते (३९)

यास्तृतीयाः पात्राणि ताभिर्निर्णनिक्ते याश्रतुर्थीरपि
ताभिरात्मानमन्तरतः शुन्धते यो वा अस्य पशुमत्ति माः सः
सोऽत्ति यः पुरोडाशं मस्तिष्कः स यः परिवापं पुरीषः स
य आज्यं मञ्जानः स यः सोमः स्वेदः सोऽपि हू वा
अस्य शीर्षण्यां निष्पदः प्रति गृह्णाति यो द्वादशाहे प्रतिगृह्णाति
तस्माद्वादशाहेन न याज्यं पाप्मनो व्यावृत्त्यै॥ (४०)

अयच्छुदधि रमते द्वादशाहेन चुत्वारि च॥४॥ [१०]

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याः स्वाहा॑ त्रिभ्यः स्वाहा॑ चतुर्भ्यः
स्वाहा॑ पञ्चभ्यः स्वाहा॑ षड्यः स्वाहा॑ सप्तभ्यः स्वाहा॑ उष्टुभ्यः
स्वाहा॑ नवभ्यः स्वाहा॑ दशभ्यः स्वाहैकादशभ्यः स्वाहा॑ द्वादशभ्यः
स्वाहा॑ त्रयोदशभ्यः स्वाहा॑ चतुर्दशभ्यः स्वाहा॑ पञ्चदशभ्यः स्वाहा॑

षोडशभ्यः स्वाहा॑ सप्तदशभ्यः स्वाहा॑ऽष्टादशभ्यः स्वाहैकान्न
 वि॒श॒त्यै स्वाहा॑ नवंवि॒श॒त्यै स्वाहैकान्न च॑त्वारि॒शते॒ स्वाहा॑
 नवंचत्वारि॒शते॒ स्वाहैकान्न पुष्ट्यै स्वाहा॑ नवंषष्ठ्यै स्वाहैकान्नाशी॒त्यै
 स्वाहा॑ नवांशी॒त्यै स्वाहैकान्न श॒तायु॑ स्वाहा॑ श॒तायु॑ स्वाहा॑ द्वाभ्या॑
 श॒ताभ्या॑ उ॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॑ स्वाहा॑॥ (४१)

नवंचत्वारि॒शते॒ स्वाहैकान्नैकवि॒शतिश्च॥ १॥ [११]

एकस्मै॑ स्वाहा॑ त्रिभ्यः स्वाहा॑ पञ्चभ्यः स्वाहा॑ सप्तभ्यः स्वाहा॑
 नुवभ्यः स्वाहैकादुशभ्यः स्वाहा॑ त्रयोदशभ्यः स्वाहा॑ पञ्चदशभ्यः
 स्वाहा॑ सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्न वि॒श॒त्यै॒ स्वाहा॑ नवंवि॒श॒त्यै॒
 स्वाहैकान्न च॑त्वारि॒शते॒ स्वाहा॑ नवंचत्वारि॒शते॒ स्वाहैकान्न पुष्ट्यै
 स्वाहा॑ नवंषष्ठ्यै॒ स्वाहैकान्नाशी॒त्यै॒ स्वाहा॑ नवांशी॒त्यै॒ स्वाहैकान्न
 श॒तायु॑ स्वाहा॑ श॒तायु॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॑ स्वाहा॑॥ (४२)

एकस्मै॑ त्रिभ्यः पञ्चाशत्॥ २॥ [१२]

द्वाभ्या॑ उ॑ स्वाहा॑ चतुर्भ्यु॑ः स्वाहा॑ पुङ्ग्यु॑ः स्वाहा॑ऽष्टाभ्यः स्वाहा॑
 दुशभ्यः स्वाहा॑ द्वादुशभ्यः स्वाहा॑ चतुर्दुशभ्यु॑ः स्वाहा॑ षोडुशभ्यु॑ः
 स्वाहा॑ऽष्टादुशभ्यु॑ः स्वाहा॑ वि॒श॒त्यै॒ स्वाहा॑ऽष्टानवत्यै॒ स्वाहा॑ श॒तायु॑
 स्वाहा॑ सर्वस्मै॑ स्वाहा॑॥ (४३)

द्वाभ्यांमुष्टानवत्यै॒ षड्वि॒शतिः॥ ३॥ [१३]

त्रिभ्यः स्वाहा॑ पञ्चभ्यु॑ः स्वाहा॑ सप्तभ्यु॑ः स्वाहा॑ नुवभ्यु॑ः

स्वाहैकादुशभ्यः स्वाहा॑ त्रयोदशभ्यः स्वाहा॑ पञ्चदशभ्यः स्वाहा॑
 सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्न वि॒शृत्यै स्वाहा॑ नवंवि॒शृत्यै स्वाहैकान्न
 चत्वारि॒शते स्वाहा॑ नवंचत्वारि॒शते स्वाहैकान्न पृष्ठै स्वाहा॑
 नवंषष्ठै स्वाहैकान्नाशीत्यै स्वाहा॑ नवाशीत्यै स्वाहैकान्न शृतायु॑
 स्वाहा॑ शृतायु॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४४)

त्रिभ्यौ॒ इष्टाचत्वारि॒शतः॥ १॥ [१४]

चतुर्भ्यृः स्वाहा॑ इष्टाभ्यः स्वाहा॑ द्वादुशभ्यृः स्वाहा॑ षोडुशभ्यृः
 स्वाहा॑ वि॒शृत्यै स्वाहा॑ षण्ठवत्यै स्वाहा॑ शृतायु॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒
 स्वाहा॑॥ (४५)

चतुर्भ्यृः षण्ठवत्यै॒ षोडशशा॥ १॥ [१५]

पञ्चभ्यृः स्वाहा॑ दुशभ्यृः स्वाहा॑ पञ्चदुशभ्यृः स्वाहा॑ वि॒शृत्यै॒
 स्वाहा॑ पञ्चनवत्यै॒ स्वाहा॑ शृतायु॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४६)

पूर्वभ्यृः पञ्चनवत्यै॒ चतुर्दशा॥ १॥ [१६]

दशभ्यृः स्वाहा॑ वि॒शृत्यै॒ स्वाहा॑ त्रि॒शते॒ स्वाहा॑ चत्वारि॒शते॒
 स्वाहा॑ पञ्चाशते॒ स्वाहा॑ पृष्ठै॒ स्वाहा॑ सप्त॒शत्यै॒ स्वाहा॑ इशीत्यै॒ स्वाहा॑
 नव॒त्यै॒ स्वाहा॑ शृतायु॑ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४७)

दुशभ्यृ॒ द्वावि॒शतिः॥ १॥ [१७]

वि॒शृत्यै॒ स्वाहा॑ चत्वारि॒शते॒ स्वाहा॑ पृष्ठै॒ स्वाहा॑ इशीत्यै॒

स्वाहा॑ शुतायु॒ स्वाहा॒ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४८)

वि॒शुत्यै॒ द्वादशा॑॥ १॥ [१८]

पञ्चाशते॒ स्वाहा॑ शुतायु॒ स्वाहा॒ द्वाभ्यां॑ शुताभ्यां॑ स्वाहा॑
त्रिभ्यः॑ शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ चुतुभ्यः॑ शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ पञ्चभ्यः॑ शुतेभ्यः॑
स्वाहा॑ षड्भ्यः॑ शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ सु॒सभ्यः॑ शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ऽष्टाभ्यः॑
शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ न॒वभ्यः॑ शुतेभ्यः॑ स्वाहा॑ सु॒हस्रायु॒ स्वाहा॒ सर्वस्मै॒
स्वाहा॑॥ (४९)

पञ्चाशते॒ द्वात्रिर॒शता॑॥ २॥ [१९]

शुतायु॒ स्वाहा॑ सु॒हस्रायु॒ स्वाहा॑ऽयुतायु॒ स्वाहा॑ नियुतायु॒
स्वाहा॑ प्रयुतायु॒ स्वाहा॑र्बुदायु॒ स्वाहा॑ न्यर्बुदायु॒ स्वाहा॑ समुद्रायु॒
स्वाहा॑ मध्यायु॒ स्वाहा॑न्तायु॒ स्वाहा॑ परार्धायु॒ स्वाहोषसे॒ स्वाहा॑
व्युष्ठै॒ स्वाहोदेष्यै॒ ते॒ स्वाहोद्यै॒ ते॒ स्वाहोदितायु॒ स्वाहा॑ सुवर्गायु॒
स्वाहा॑ लोकायु॒ स्वाहा॒ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (५०)

शुतायु॒त्रिर॒शता॑॥ ३॥ [२०]

साध्या॑ पंडात्रं कु॒सुरुविन्द॑ः सप्तरात्रं बृहस्पतिरष्टरात्रं प्रजापतिस्ताः॑, क्षुर्धन्वरात्रं प्रजापतिरकामयत॑
दशोतारमृतवं ऐन्द्रवायुवाग्रान्यायुत्रो वै प्रजापतिः॑ स द्वादश रात्रं न वा एकस्मा॑ एकस्मै॒ द्वाभ्यांत्रिभ्यश्चुतुभ्यः॑
पञ्चभ्यो॑ दुश्ययो॑ विशुत्यै॒ पञ्चाशते॑ शुतायं॑ विशुतिः॑॥ २०॥

साध्या॑ अंस्मा॑ हृमे॑ लोका॑ गायुत्रं वै तृतीयमेकस्मै॒ पञ्चाशता॑॥ ५०॥

साध्या॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥

हरिः ओँ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः
समाप्तः॥७-२॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

प्रजवं वा एतेन यन्ति यद्दशममहः पापावहीयं वा एतेन भवन्ति
यद्दशममहर्यो वै प्रजवं यतामपथेन प्रतिपद्वते यः स्थाणुः हन्ति
यो भ्रेष्ठं न्येति स हीयते स यो वै दशमेऽहन्त्रविवाक्य उपहन्यते
स हीयते तस्मै य उपहताय व्याहु तमेवान्वारभ्यु समशब्दुतेऽथ
यो व्याहु सः (१)

हीयते तस्माद्दशमेऽहन्त्रविवाक्य उपहताय न व्युच्यमथो
खल्वाहुर्यज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः सुवर्गं लोकमायन् यज्ञस्य
व्यृद्धेनासुरान्पराभावयन्निति यत्खलु वै यज्ञस्य समृद्धं
तद्यजमानस्य यद्युद्धं तद्वातुव्यस्य स यो वै दशमेऽहन्त्रविवाक्य
उपहन्यते स एवाति रेचयति ते ये बाह्यां दृशीकवः (२)

स्युस्ते वि ब्रूयुर्यदि तत्र न विन्देयुरन्तःसदसाद्युच्यं यदि
तत्र न विन्देयुर्गृहपतिना व्युच्यन्तद्वुच्यमेवाथ वा एतसंपराजिया
ऋग्मिः स्तुवन्तीयं वै सर्पतो राज्ञी यद्वा अस्यां किं चार्चन्ति
यदानुचुस्तेनेयः संपराज्ञी ते यदेव किं च वाचानुचुर्यदतो-
ऽध्यर्चितारः (३)

तदुभयमात्स्वावरुध्योत्तिष्ठामेति ताभिर्मनसा स्तुवते न वा
इमामश्वरथो नाश्वतरीरथः सुद्यः पर्यासुमरहति मनो वा इमाः

सुद्यः पर्यासुमरहति मनः परिभवितुमथु ब्रह्म वदन्ति परिमिता
वा ऋचः परिमितानि सामानि परिमितानि यजूऽप्यथैतस्यैवान्तो
नास्ति यद्ब्रह्म तत्प्रतिगृह्णत आ चक्षीत् स प्रतिगुरः॥ (४)

व्याह् स दंशीकबोऽर्चितारः स एकंश॥ ४॥ [१]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं द्वादशाहस्यं प्रथमेनाहुर्लिङ्जां
यजमानो वृक्षं इति तेजं इन्द्रियमिति किं द्वितीयेनेति
प्राणाननन्नाद्यमिति किं तृतीयेनेति त्रीनिमालोणकानिति किं
चतुर्थेनेति चतुष्पदः पृशूनिति किं पञ्चमेनेति पञ्चाक्षरां
पञ्चिमिति किं पञ्चेनेति पञ्चतूनिति किं संस्तमेनेति संसपदाऽ
शक्तरीमिति (५)

किमष्टमेनेत्यष्टाक्षरां गायत्रीमिति किं नवमेनेति
त्रिवृत्तं स्तोममिति किं दशमेनेति दशाक्षरां विराजमिति
किमेकादशेनेत्येकादशाक्षरां त्रिष्टुभमिति किं द्वादशेनेति
द्वादशाक्षरां जगतीमित्येतावद्वा अस्ति यावदेतद्यावदेवास्ति तदेषां
वृक्षे॥ (६)

शक्तरीमित्येकचत्वारि ४ शब्द॥ २॥ [२]

एष वा आसो द्वादशाहो यत् त्रयोदशरात्रः संमानऽ
हैतदहुर्यत्प्रायुणीर्यश्वेदयनीयश्च त्र्यतिरात्रो भवति त्रयं इमे
लोका एषां लोकानामात्यै प्राणो वै प्रथमोऽतिरात्रो व्यानो
द्वितीयोऽपानस्तृतीयः प्राणापानोदानेष्वेवान्नाद्ये प्रति तिष्ठन्ति

सर्वमायुर्यन्ति य एवं विद्वां सम्योदशरात्रमासंते तदांहुर्वाञ्चा
एषा वित्ता (७)

यद्वादशाहस्तां विच्छिन्द्युर्यन्मध्येऽतिरात्रं कुर्युरुपदासुका
गृहपतेर्वाक्ष्यादुपरिष्ठाच्छन्दोमानां महाब्रतं कुर्वन्ति सन्ततामेव
वाचमवे रुच्यते उपदासुका गृहपतेर्वाञ्चभवति पश्वो वै छन्दोमा
अत्रं महाब्रतं यदुपरिष्ठाच्छन्दोमानां महाब्रतं कुर्वन्ति पशुषु
चैवान्नाद्ये च प्रति तिष्ठन्ति॥ (८)

वित्ता त्रिचत्वारिंशत्ता॥ २॥

[३]

आदित्या अंकामयन्तोभयौर्लोकयोरक्षध्युयामेति त
एतं चतुर्दशरात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्तु ततो वै त
उभयौर्लोकयोराध्युवन्नस्मिंश्चामुष्मिंश्च य एवं विद्वां संश्वतुर्दशरात्रम
उभयौरेव लोकयोराध्युवन्त्यस्मिंश्चामुष्मिंश्च चतुर्दशरात्रो भवति
सप्त ग्राम्या ओषधयः सप्तारण्या उभयौषामवरुच्छ्वै यत्पराचीनानि
पृष्ठानि (९)

भवन्त्यमुमेव तैर्लोकमभि जयन्ति यत्प्रतीचीनानि पृष्ठानि
भवन्तीममेव तैर्लोकमभि जयन्ति त्रयस्त्रिंशौ मध्यतः स्तोमौ
भवतः साम्राज्यमेव गच्छन्त्यधिराजौ भवतोऽधिराजा एव
संमानानां भवन्त्यतिरात्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै॥ (१०)

पृष्ठानि चतुर्स्त्रिंशत्ता॥ २॥

[४]

प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैततं देवा अन्वायन्तानां दित्याश्च
पश्वश्चान्वायन्ते देवा अब्रुवन् यान्पशूनुपार्जीविष्मि त इमेऽ
ज्ञागमन्त्रिति तेभ्य एतं चतुर्दशरात्रं प्रत्यौहृन्त आदित्याः पृष्ठैः
सुवर्गं लोकमारोहच्युहभ्यामुस्मिलोके पशून्प्रत्यौहन्पृष्ठैरादित्या
अमुष्मिलोक आर्द्धुवच्युहभ्यामुस्मिन् (११)

लोके पश्वो य एवं विद्वाऽसंश्वतुर्दशरात्रमासंत उभयोरेव
लोकयोरक्षध्वुवन्त्युस्मिंश्चामुष्मिंश्च पृष्ठैरवामुष्मिलोकं क्रक्षध्वुवन्ति
च्युहभ्यामुस्मिलोके ज्योतिर्गर्वायुरिति च्युहो भवतीयं वाव
ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्ति
यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविवधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति
सविवधत्वाय (१२)

ओजो वै वीर्यं पृष्ठान्योजं एव वीर्यं मध्यतो दधते
बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथौ
अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याङ्गसायनी स्तुती ताभ्यामेव
सुवर्गं लोकं यन्ति परांश्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति
ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यच्छुहो भवति प्रत्यवरुद्ध्या
अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोरक्षद्वोत्तिष्ठन्ति चतुर्दशैतास्तासां
या दश दशाक्षरा विराङ्गनं विराङ्गुराजैवान्नाद्यमवं रुन्धते
याश्वतस्त्रश्वतस्त्रो दिशो दिक्षवैव प्रति तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवतः

परिंगृहीत्यै॥ (१३)

आप्तुवश्याम् स्मिष्मविवधुत्वाय प्रतिष्ठित्या एकत्रिः शब्दः ॥३॥ [५]

इन्द्रो वै सुद्देवतांभिरासीथस न व्यावृतं मगच्छुथस प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं पञ्चदशरात्रं प्रायच्छुत्तमाहरत् तेनायजत ततो वै सौऽन्याभिर्देवतांभिर्व्यावृतं मगच्छुद्य एवं विद्वाः सः पञ्चदशरात्रमासते व्यावृतं मेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छन्ति ज्योतिर्गौरायुरिति अहो भवतीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षम् (१४)

गौरसावायुरेष्वैव लोकेषु प्रति तिष्ठन्त्यसत्रं वा एतद्यद्धन्दोमं यच्छन्दोमा भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरव रुन्धते पशूच्छन्दोमैरोजो वा वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छन्दोमा ओजस्यैव वीर्यं पशुषु प्रति तिष्ठन्ति पञ्चदशरात्रो भवति पञ्चदशो वज्रो वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र हरन्त्यतिरात्रावभितो भवत इन्द्रियस्य परिंगृहीत्यै॥ (१५)

अन्तरिक्षमिन्द्रियस्यैकं शब्दः ॥२॥ [६]

इन्द्रो वै शिथिल इवाप्रतिष्ठित आसीथसोऽसुरेभ्योऽबिभेथस प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं पञ्चदशरात्रं वज्रं प्रायच्छुत तेनासुरान्पराभाव्यं विजित्य श्रियं मगच्छदग्निष्ठुतां पाप्मानं निरंदहत पञ्चदशरात्रेणौजो बलमिन्द्रियं वीर्यमात्मनं धत्त य एवं विद्वाः सः पञ्चदशरात्रमासते भ्रातृव्यानेव पराभाव्यं विजित्य श्रियं

गच्छन्त्यग्निष्ठूता पाप्मानुं निः (१६)

दहन्ते पश्चदशरात्रेणौजो बलमिन्द्रियं वीर्यमात्मन्दधत एता
एव पंशव्याः पश्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवथ्सर
आप्यते संवथ्सरं पश्वोऽनु प्रजायन्ते तस्मात्पशव्या एता एव
सुवर्ग्याः पश्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवथ्सर
आप्यते संवथ्सरः सुवर्गो लोकस्तस्मात्सुवर्ग्या ज्योतिर्गौरायुरिति
अथो भवतीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षम् (१७)

गौरसावायुरिमानेव लोकानुभ्यारोहन्ति यदन्यतः पृष्ठानि
स्युर्विविवधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं
पृष्ठान्योजं एव वीर्यं मध्यतो दधते बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव
रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव प्रतिं तिष्ठन्त्येते वै
यज्ञस्याङ्गसायनी सुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकम् (१८)

यन्ति पराश्वो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति ये पराचीनानि
पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्गुहो भवति प्रत्यवर्णद्वा अथो प्रतिष्ठित्या
उभयोर्लोकयोरक्षद्वोत्तिष्ठन्ति पश्चदशैतास्तासां या दशदशक्षरा
विराडन्नं विराङ्गुराजुवान्नाद्यमवं रुन्धते याः पश्च पश्च दिशों दिक्षवेव
प्रति तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवत इन्द्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनां
परिंगृहीत्यै॥ (१९)

गुच्छन्त्यग्निष्ठृतां पाप्मानुन्निर्न्तरिक्षं लोकं प्रजायै द्वे चं॥४॥ [७]

प्रजापतिरकामयतान्नादः स्यामिति स एतत् संसदशरात्रमपश्यत्त
ततो वै सौऽन्नादौऽभवद्य एवं विद्वा इसः संसदशरात्रमासंतेऽन्नादा
एव भवन्ति पश्चाहो भवति पश्च वा कृतवः संवध्सर कृतुष्वेव
संवध्सरे प्रति तिष्ठन्त्यथो पश्चाक्षरा पङ्किः पाङ्को यज्ञो यज्ञमेवाव
रुन्धतेऽसंत्र वा एतत् (२०)

यदंछन्दोमं यच्छन्दोमा भवन्ति तेन संत्र देवता एव पृष्ठैरवं
रुन्धते पुशूञ्छन्दोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पुशावश्छन्दोमा ओजस्येव
वीर्यं पुशुषु प्रति तिष्ठन्ति संसदशरात्रो भवति संसदशः प्रजापतिः
प्रजापतेरात्यां अतिरात्रावभितो भवतोऽन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै॥ (२१)

एतस्मत्रिंश्च॥ २॥ [८]

सा विराङ्गुकम्यातिष्ठद्व्याणा देवेष्वनेनासुरेषु ते देवा
अंकामयन्तोभयुः सं वृञ्जीमहि ब्रह्म चान्नं चेति त एता
विश्शतिः रात्रीरपश्यन्ततो वै त उभयुः समवृञ्जत ब्रह्म चान्नं
च ब्रह्मवर्चसिनोऽन्नादा अभवन् य एवं विद्वा इसं एता आसते
उभयमेव सं वृञ्जते ब्रह्म चान्नं च (२२)

ब्रह्मवर्चसिनोऽन्नादा भवन्ति द्वे वा एते विराजौ तयोरेव नाना
प्रति तिष्ठन्ति विश्शो वै पुरुषो दश हस्त्या अङ्गुलयो दश पद्मा
यावानेव पुरुषस्तमाघ्वोत्तिष्ठन्ति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवन्तीयं

वाव ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहन्त्यभिपूर्वं
अथा भवन्त्यभिपूर्वमेव सुवर्गम् (२३)

लोकमभ्यारोहन्ति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविवधः स्यान्मध्ये
पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं पृष्ठान्योजं एव वीर्यं
मध्यतो दधते बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ
बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै
यज्ञस्याङ्गसायनी सुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति पराश्च
वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति
प्रत्यङ्गुहो भवति प्रत्यवरुद्ध्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर
ऋष्णोत्तिष्ठन्त्यतिरात्रावभितो भवतो ब्रह्मवर्चसस्यानाद्यस्य
परिगृहीत्यै॥ (२४)

बृज्ञते ब्रह्म चात्रश्च सुवर्गमेते सुवर्गत्रयोविष्टशतिश्च॥ ३॥ [९]

असावादित्योऽस्मिँलोक आसीत्तं देवाः पृष्ठैः परिगृह्य
सुवर्गं लोकमगमयन्परैरवस्तात्पर्यगृह्णन्दिवाकीर्त्येन सुवर्गं
लोके प्रत्यस्थापयन्परैः परस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठैरुपावारोहन्त्यस वा
असावादित्योऽमुष्मिँलोके परैरुभयतः परिगृहीतो यत्पृष्ठानि
भवन्ति सुवर्गमेव तैर्लोकं यजमाना यन्ति परैरवस्तात्परिं गृह्णन्ति
दिवाकीर्त्येन (२५)

सुवर्गं लोके प्रति तिष्ठन्ति परैः परस्तात्परिं गृह्णन्ति

पृष्ठैरुपावरोहन्ति यत्परे पुरस्तान्न स्युः परांश्चः सुवर्गाल्लोकान्निष्पद्येरन्
 यद्वस्तान्न स्युः प्रजा निर्दहेयुभितो दिवाकीर्त्यं परःसामानो
 भवन्ति सुवर्ग एवैनां लोक उभयतः परिं गृह्णन्ति यजमानां
 वै दिवाकीर्त्यं संवध्सुरः परःसामानोऽभितो दिवाकीर्त्यं परः
 सामानो भवन्ति संवध्सुर एवोभयतः (२६)

प्रति तिष्ठन्ति पृष्ठं वै दिवाकीर्त्यं पार्श्वं परःसामानोऽभितो
 दिवाकीर्त्यं परःसामानो भवन्ति तस्मादभितः पृष्ठं पार्श्वं भूयिष्ठा
 ग्रहां गृह्यन्ते भूयिष्ठं शस्यते यज्ञस्यैव तन्मध्यतो ग्रन्थं
 ग्रन्थन्त्यविस्त्रं साय सुस गृह्यन्ते सुस वै शीर्षण्याः प्राणाः
 प्राणानेव यजमानेषु दधति यत्पराचीनानि पृष्ठानि भवन्त्यमुमेव
 तैर्लोकमभ्यारोहन्ति यदिमं लोकं न (२७)

प्रत्यवरोहेयुरुद्धा माद्येयुर्यजमानाः प्र वा मीयेरन्
 यत्प्रतीचीनानि पृष्ठानि भवन्तीममेव तैर्लोकं प्रत्यवरोहन्त्यथो
 अस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठन्त्यनुन्मादायेन्द्रो वा अप्रतिष्ठित
 आसीथ्स प्रजापतिमुपाधावत्स्मा एतमेकविशतिरात्रं
 प्रायच्छुत्तमाहरुत्तेनायजत ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्ये बहुयजिनो-
 अप्रतिष्ठिताः (२८)

स्युस्त एकविशतिरात्रमासीरुद्धादश मासाः पञ्चर्तवस्त्रयं
 इमे लोका असावादित्य एकविश्श एतावन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव

यथापूर्वं प्रतिं तिष्ठन्त्यसावादित्यो न व्यरोचत् स प्रजापतिमुपाधावत्स्मा एतमेकविश्शतिरात्रं प्रायच्छ्रुतमाहरत्तेनायजतततो वै सोऽरोचत् य एवं विद्वांस एकविश्शतिरात्रमासतेरोचन्त एवैकविश्शतिरात्रो भवति रुग्वा एकविश्शो रुचमेवगच्छन्त्यथौ प्रतिष्ठामेव प्रतिष्ठा ह्यैकविश्शो-उतिरात्रावभितोभवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै॥ (२९)

गृह्णन्ति दिवाकीत्यनैवोभयते नाप्रतिष्ठिता आसत् एकविश्शतिश्च॥५॥ [१०]

अर्वाङ्ग्यज्ञः सं क्रामत्वमुष्मादधि मामभि। ऋषीणां यः पुरोहितः। निर्देवं निर्वरं कृत्वा विष्कन्धं तस्मिन् हीयतां योऽस्मान्द्वेष्टि। शरीरं यज्ञशमलं कुर्सीदं तस्मिन्द्वीदतु योऽस्मान्द्वेष्टि। यज्ञं यज्ञस्य यत्तेजस्तेन सं क्राम मामभि। ब्राह्मणानृत्विजो देवान् यज्ञस्य तपसा ते सवाहमा हुवे। इष्टेन पक्षमुपै (३०)

ते हुवे सवाहम्। सन्ते वृजे सुकृतं सं प्रजां पशून्। प्रैषान्थसामिधेनोराधारावाज्यभागावाश्रुतं प्रत्याश्रुतमा शृणामि ते। प्रयाजानूयाजान्थिस्वंष्टुकृतमिडामाशिष आ वृजे सुवः। अग्निनेन्द्रेण सोमेन सरस्वत्या विष्णुना देवताभिः। यज्यानुवाक्याभ्यामुपै ते हुवे स्वाहं यज्ञमा ददे ते वषट्कृतम्। स्तुतं शुचं प्रतिग्रं ग्रहमिडामाशिषः (३१)

आ वृजे सुवः। पुलीसंयजानुपै ते हुवे सवाहं समिष्टयजुरा

देदे तवं पुशून्ध्मुतं पुरोडाशान्ध्मवंनान्योत यज्ञम्। देवान्ध्मेन्द्रानुपं
ते हुवे सवाहम् ग्निमुखान्ध्मोमवतो ये च विश्वे॥ (३२)

उप ग्रहमिठामाशिषो द्वात्रि॒शत्त्वा॥ ३॥ [११]

भूतं भव्यम्भविष्यद्वष्टृदथ्स्वाहा नम् ऋख्साम् यजुर्वष्टृदथ्स्वाहा
नमो गायुत्री त्रिष्टुजगती वष्टृदथ्स्वाहा नमः पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौर्वष्टृ-
स्वाहा नमोऽग्निर्वायुः सूर्यो वष्टृदथ्स्वाहा नमः प्राणो व्यानोऽपानो
वष्टृदथ्स्वाहा नमोऽन्नं कृषिर्वृष्टिर्वष्टृदथ्स्वाहा नमः पिता पुत्रः पौत्रो
वष्टृदथ्स्वाहा नमो भूर्भुवःसुवर्वष्टृदथ्स्वाहा नमः॥ (३३)

भुवश्त्वारिं च॥ १॥ [१२]

आ मै गृहा भंवं त्वा प्रजा म् आ मा यज्ञो विंशतु वीर्यावान्।
आपो देवीर्यज्ञिया मा विंशत्तु सुहस्रंस्य मा भूमा मा प्रहासीत्। आ
मे ग्रहौ भवत्वा पुरोरुख्स्तुतशस्त्रे मा विंशता॑ सुमीर्चौ॥ आदित्या
रुद्रा वस्त्रो मे सदस्यौ॥ सुहस्रंस्य मा भूमा मा प्रहासीत्। आ
माँग्निष्टोमो विंशतूक्थ्यश्चातिरात्रो मा विंशत्वापिशर्वरः। तिरोअंहिया
मा सुहुत्ता आ विंशत्तु सुहस्रंस्य मा भूमा मा प्रहासीत्॥ (३४)

अग्निष्टोमो विंशत्वादृशं च॥ १॥ [१३]

अग्निना तपोऽन्वभवद्वाचा ब्रह्मं मणिना रूपाणीन्द्रेण देवान्
वातेन प्राणान्ध्मूर्येण द्याश्वन्द्रमंसा नक्षत्राणि यमेन पितृत्राज्ञा
मनुष्यान्फलेन नादेयानजगरेण सर्पान्व्याघ्रेणारुण्यान्पशूञ्छेनेन

पतुत्रिणो वृष्णाश्वानृपभेण गा बुस्तेनाजा वृष्णिनावीर्त्त्वहिणान्नानि
यवेनौषधीन्यग्रोधेन वनस्पतीनुदुम्बरेणोर्ज गायत्रिया छन्दांसि
त्रिवृता स्तोमान्नाम्ब्राह्मणेन वाचम्॥ (३५)

ब्राह्मणेनैकञ्च॥

[१४]

स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा स्वाहाधीतं मनसे स्वाहा स्वाहा
मनः प्रजापतये स्वाहा काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतुमस्मै
स्वाहादित्ये स्वाहादित्ये मह्ये स्वाहादित्ये सुमृडीकाये स्वाहा
सरस्वत्ये स्वाहा सरस्वत्ये बृहत्ये स्वाहा सरस्वत्ये पावकाये
स्वाहा पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय
स्वाहा त्वष्टे स्वाहा त्वष्टे तुरीपाय स्वाहा त्वष्टे पुरुरूपाय स्वाहा
विष्णवे स्वाहा विष्णवे निखुर्युपाय स्वाहा विष्णवे निभूयुपाय
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३६)

पुरुरूपाय स्वाहा दर्श च॥

[१५]

दृद्यः स्वाहा हनूम्याङ्ग स्वाहोष्ठाम्याङ्ग स्वाहा मुखाय स्वाहा
नासिंकाम्याङ्ग स्वाहाक्षीम्याङ्ग स्वाहा कणाम्याङ्ग स्वाहा पार
इक्षवौऽवार्यम्यः पक्षमम्यः स्वाहावार इक्षवः पार्यम्यः पक्षमम्यः
स्वाहा शीरणे स्वाहा भ्रम्याङ्ग स्वाहा ललाटोय स्वाहा मूर्धे
स्वाहा मस्तिष्काय स्वाहा केशम्यः स्वाहा वहाय स्वाहा ग्रीवाम्यः
स्वाहा स्कन्धेम्यः स्वाहा कीकंसाम्यः स्वाहा पृष्ठीम्यः स्वाहा

पाजुस्यायु स्वाहा॑ पार्श्वाभ्यां तु स्वाहा॑॥ (३७)

अ॒सा॑भ्यां तु स्वाहा॑ दोषभ्यां तु स्वाहा॑ बाहुभ्यां तु स्वाहा॑
जङ्घाभ्यां तु स्वाहा॑ श्रोणीभ्यां तु स्वाहोरुभ्यां तु स्वाहा॑ष्ठीवद्यां तु
स्वाहा॑ जङ्घाभ्यां तु स्वाहा॑ भूसदे स्वाहा॑ शिखुण्डेभ्यः स्वाहा॑
वालुधानायु स्वाहाण्डाभ्यां तु स्वाहा॑ शेपायु स्वाहा॑ रेतंसे स्वाहा॑
प्रजाभ्यः स्वाहा॑ प्रजननायु स्वाहा॑ पद्यः स्वाहा॑ शफेभ्यः स्वाहा॑
लोमभ्यः स्वाहा॑ त्वचे स्वाहा॑ लोहितायु स्वाहा॑ मांसायु स्वाहा॑
म्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा॑ मुञ्जभ्यः स्वाहाङ्गेभ्यः स्वाहात्मने॑
स्वाहा॑ सर्वस्मै स्वाहा॑॥ (३८)

पार्श्वाभ्यां तु स्वाहा॑ मुञ्जभ्यः स्वाहा॑ पद्म॥२॥

[१६]

अ॒ञ्जेतायु स्वाहा॑ञ्जिसुकथायु स्वाहा॑ शितिपदे स्वाहा॑
शितिकुदे स्वाहा॑ शितिरन्त्रायु स्वाहा॑ शितिपृष्ठायु स्वाहा॑
शित्यसायु स्वाहा॑ पुष्पुकर्णायु स्वाहा॑ शित्योष्ठायु स्वाहा॑
शितिभ्रवे स्वाहा॑ शितिभसदे स्वाहा॑ श्वेतानुकाशायु स्वाहाज्ञये॑
स्वाहा॑ लुलामाय स्वाहासिंतज्जवे॑ स्वाहा॑ कृष्णेताय स्वाहा॑
रोहितैतायु स्वाहारुणैतायु स्वाहेदृशायु स्वाहा॑ कीदृशायु स्वाहा॑
तादृशायु स्वाहा॑ सुदृशायु स्वाहा॑ विसदृशायु स्वाहा॑ सुसदृशायु॑
स्वाहा॑ रूपायु स्वाहा॑ सर्वस्मै स्वाहा॑॥ (३९)

रूपायु स्वाहा॑ द्वे च॥१॥

[१७]

कृष्णाय स्वाहा॑ श्वेताय स्वाहा॑ पिशङ्गाय स्वाहा॑ सारङ्गाय
 स्वाहारुणाय स्वाहा॑ गौराय स्वाहा॑ ब्रह्मवे॒ स्वाहा॑ नकुलाय स्वाहा॑
 रोहिताय स्वाहा॑ शोणाय स्वाहा॑ श्यावाय स्वाहा॑ श्यामाय स्वाहा॑
 पाकलाय स्वाहा॑ सुरुपाय स्वाहानुरुपाय स्वाहा॑ विरुपाय स्वाहा॑
 सरुपाय स्वाहा॑ प्रतिरुपाय स्वाहा॑ शबलाय स्वाहा॑ कमलाय
 स्वाहा॑ पृश्जये॒ स्वाहा॑ पृश्जसुकथाय स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४०)

कृष्णाय पद्मत्वारिंशतिः ॥१॥

[१८]

ओषधीभ्यः स्वाहा॑ मूलेभ्यः स्वाहा॑ तूलेभ्यः स्वाहा॑ काण्डेभ्यः
 स्वाहा॑ वलशेभ्यः स्वाहा॑ पुष्पेभ्यः स्वाहा॑ फलेभ्यः स्वाहा॑ गृहीतेभ्यः
 स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावपन्नेभ्यः स्वाहा॑ शयानेभ्यः स्वाहा॑ सर्वस्मै॒
 स्वाहा॑॥ (४१)

ओषधीभ्युश्तुर्विंशतिः ॥१॥

[१९]

वनस्पतिभ्यः स्वाहा॑ मूलेभ्यः स्वाहा॑ तूलेभ्यः स्वाहा॑
 स्कन्धोभ्यः स्वाहा॑ शाखाभ्यः स्वाहा॑ पर्णेभ्यः स्वाहा॑ पुष्पेभ्यः
 स्वाहा॑ फलेभ्यः स्वाहा॑ गृहीतेभ्यः स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावपन्नेभ्यः
 स्वाहा॑ शयानेभ्यः स्वाहा॑ शिष्टाय स्वाहातिशिष्टाय स्वाहा॑
 परिशिष्टाय स्वाहा॑ संशिष्टाय स्वाहोच्छिष्टाय स्वाहा॑ रिक्ताय
 स्वाहारिक्ताय स्वाहा॑ प्ररिक्ताय स्वाहा॑ संरिक्ताय स्वाहोद्रिक्ताय
 स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४२)

वनस्पतिभ्यः स्कन्धोऽभ्यः शिष्टाय रुक्ताय षट्वारिंशत्॥१॥ [२०]

प्रजवं ब्रह्मवादिनः किमेष वा आदित्या उभयोः प्रजापतिरन्वायुन्निन्द्रो वै सुद्धिन्द्रो वै शिथिलः
प्रजापतिरकामयतान्नादः सा विराङुसावादित्योऽर्वाङ्गुतमा मेऽग्निना स्वाहापिन्द्रस्योऽश्येताय कृष्णायोपधीभ्यो
वनस्पतिभ्यो विश्श्रुतिः॥२०॥

प्रजवं प्रजापतिर्यदछन्दुमन्ते हुवे सवाहमोपधीभ्यो द्विचत्वारिंशत्॥४२॥

प्रजवं सर्वस्मै स्वाहा॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः
समाप्तः॥७-३॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

बृहस्पतिरकामयत् श्रन्मे देवा दधीरन्गच्छेयं पुरोधामिति स
एतं चतुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तमाहरुत्तेनायजत् ततो वै तस्मै श्रद्धेवा
अदधतागच्छत्पुरोधां य एवं विद्वा इसंश्वतुर्विंशतिरात्रमासंते
श्रद्धेभ्यो मनुष्यां दधते गच्छन्ति पुरोधां ज्योतिर्गौरायुरिति अहा
भवन्तीयं वाव ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुः (१)

इमानेव लोकानभ्यारोहन्त्यभिपूर्वं अहा भवन्त्यभिपूर्वमेव
सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्त्यसंत्रं वा एतद्यद्वच्छन्दोमं यच्छन्दोमा
भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठेरवं रुन्धते पशूञ्छन्दोमैरोजो वै
वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छन्दोमा ओजस्येव वीर्यं पशुषु प्रति तिष्ठन्ति
बृहद्रथन्तुराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तुरमसौ बृहदाभ्यामेव (२)

यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याङ्गसायनी
स्तुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति चतुर्विंशतिरात्रो भवति
चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवथ्सरः संवथ्सरः सुवर्गो लोकः संवथ्सर
एव सुवर्गं लोके प्रति तिष्ठन्त्यथो चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री
गायत्री ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमवं रुन्धतेऽतिरात्रावभितो
भवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै ॥ (३)

यथा॑ वै मंनुष्यो॑ एवं देवा॑ अग्रं आसन्ते॒ कामयु॒ न्तावंति॑
पाप्मानं॑ मृत्युमंपहत्य॑ दैवी॑ स॒ सदं॑ गच्छेऽमेति॑ त एवं
चतुर्विं॑ शतिरात्रमंपश्यु॒ न्तमाहरु॒ न्तेनायजन्तु॑ ततो॑ वै तेऽवंति॑
पाप्मानं॑ मृत्युमंपहत्य॑ दैवी॑ स॒ सदं॑ मगच्छु॒ न् य एवं
विद्वा॑ सश्चतुर्विं॑ शतिरात्रमासंते॒ ऽवंति॑ मेव पाप्मानं॑ मंपहत्य॑
श्रियं॑ गच्छन्ति॑ श्रीरहि॑ मंनुष्यस्य॑ (४)

दैवी॑ स॒ सञ्ज्योतिरतिरात्रो॑ भंवति॑ सुवर्गस्य॑ लोकस्यानुख्यात्यै॑
पृष्ठ्यः॑ पडुहो॑ भंवति॑ पङ्क्षा॑ ऋतवः॑ संवधसरस्तं॑ मासा॑
अर्धमासा॑ ऋतवः॑ प्रविश्य॑ दैवी॑ स॒ सदं॑ मगच्छु॒ न् य एवं
विद्वा॑ सश्चतुर्विं॑ शतिरात्रमासंते॑ संवधसुरमेव प्रविश्य॑ वस्यसी॑
स॒ सदं॑ गच्छन्ति॑ त्रयस्त्रयस्त्रि॑ शा॑ अवस्ताऽद्भवन्ति॑ त्रयस्त्रयस्त्रि॑ शा॑
पुरस्तात्॑ त्रयस्त्रि॑ शैरेवोभयतो॒ ऽवंति॑ पाप्मानं॑ मंपहत्य॑ दैवी॑
स॒ सदं॑ मध्युतः॑ (५)

गच्छन्ति॑ पृष्ठानि॑ हि दैवी॑ स॒ सञ्जामि॑ वा एतत्कुर्वन्ति॑ यत्॑
त्रयस्त्रयस्त्रि॑ शा॑ अन्वश्वो॑ मध्येऽनिरुक्तो॑ भवति॑ तेनाजाम्यूर्ध्वानि॑
पृष्ठानि॑ भवन्त्यूर्ध्वाश्छन्दोमा॑ उभाभ्यां॑ रूपाभ्यां॑ सुवर्गं॑ लोकं॑
युन्त्यसंत्रं॑ वा एतद्यद्छन्दोमं॑ यच्छन्दोमा॑ भवन्ति॑ तेन॑ सुत्रं॑ देवता॑
एव पृत्तैरवं॑ रुन्धते॑ पशूञ्छन्दोमैरोजो॑ वै वीर्यं॑ पृष्ठानि॑ पुशवः॑ (६)

छन्दोमा॑ ओजस्येवं॑ वीर्यं॑ पशुषु॑ प्रति॑ तिष्ठन्ति॑ त्रयस्त्रयस्त्रि॑ शा॑

अवस्तांद्वन्ति त्रयं स्त्रयस्त्रिः शाः परस्तान्मध्ये पृष्ठान्युरो वै
त्रयस्त्रिः शा आत्मा पृष्ठान्यात्मनं एव तद्यजमानाः शर्म नह्यन्ते-
ज्ञात्यै बृहद्रथन्तराभ्यां यन्तीयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव
यन्त्यथो अनयोरेव प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याङ्गसायनी सुती
ताभ्यामेव (७)

सुवर्गं लोकं यन्ति परांश्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहन्ति
ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्गुडहो भवति प्रत्यवरुद्ध्या अथो
प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोरऋद्धोत्तिष्ठन्ति त्रिवृतोऽधिं त्रिवृतमुपं
यन्ति स्तोमानां सम्पत्यै प्रभवाय ज्योतिरग्निष्टोमो भवत्ययं
वाव स क्षयोऽस्मादेव तेन क्षयान्न यन्ति चतुर्विंशतिरात्रो भवति
चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवथ्सरः संवथ्सरः सुवर्गो लोकः संवथ्सर
एव सुवर्गं लोके प्रति तिष्ठन्त्यथो चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री
गायत्री ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमवे रुन्धते ऽतिरात्रावभितो
भवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिंगृहीत्यै॥ (८)

मनुष्यस्य मध्यतः पशुवस्ताभ्यामेव संवथ्सरशतुर्विंशतिश्च॥ ५॥ [२]

ऋक्षा वा इयमलोमकांसीथ्साकांमयतौषंधीभिर्वनस्पतिभिः प्र
जायेयेति सैतास्त्रिः शतं रात्रीरपश्यत्ततो वा इयमोषंधीभिर्वनस्पतिभिः
प्राजायत् ये प्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता ओसीरन्नैव
जायन्ते प्रजयां पशुभिरियं वा अंक्षुध्युथ्सैतां विराजंमपश्यत्तामात्मन्मि-

वनस्पतीन्प्रजां पशून्तेनावर्धत् सा जेमानं महिमानंमगच्छुद्य

एवं विद्वाऽसं एता आसते विराजमेवाऽत्मन्धित्वाऽन्नाद्यमवं
रुन्धते वर्धन्ते प्रजयो पशुभिर्जेमान् महिमान् गच्छन्ति
ज्योतिरतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठाः पड़हो
भवति पद्मा कृतवः पद्मष्टानिं पृष्ठेरवर्तनन्वारोहन्त्यतुभिः संवध्सुरन्ते
संवध्सुर एव (१०)

प्रति तिष्ठन्ति त्रयस्त्रिःशात् त्रयस्त्रिःशमुपं यन्ति यज्ञस्य
सन्तत्या अथो प्रजापतिर्वै त्रयस्त्रिःशः प्रजापतिमेवा रभन्ते
प्रतिष्ठित्यै त्रिणवो भवति विजित्या एकविश्शो भवति प्रतिष्ठित्या
अथो रुचमेवाऽत्मन्दधते त्रिवृदग्निष्टुद्भवति पाप्मानमेव तेन
निर्दहन्तेऽथो तेजो वै त्रिवृत्तेजं एवाऽत्मन्दधते पञ्चदश
इन्द्रस्तोमो भवतीन्द्रियमेवावं (११)

रुन्धते सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्या अथो प्रैव तेन
जायन्त एकविश्शो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽत्मन्दधते
चतुर्विश्शो भवति चतुर्विश्शतिरधमासाः संवध्सुरः संवध्सुरः
सुवर्गो लोकः संवध्सुर एव सुवर्गे लोके प्रति तिष्ठन्त्यथो एष
वै विषूवान् विषूवन्तो भवन्ति य एवं विद्वाऽसं एता आसते
चतुर्विश्शात्पृष्टान्युपं यन्ति संवध्सुर एव प्रतिष्ठायं (१२)

देवता अभ्यारोहन्ति त्रयस्त्रिःशात् त्रयस्त्रिःशमुपं यन्ति
त्रयस्त्रिःशद्वै देवता देवतास्वेव प्रति तिष्ठन्ति त्रिणवो भवतीमे वै
लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति द्वावेकविश्शौ भवतः

प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽऽत्मन्दधते बुहवः पोडशिनो भवन्ति
तस्माद्द्विहवः प्रजासु वृषाणो यदेते स्तोमाव्यतिषक्ता भवन्ति
तस्मादियमोषधीभिर्वर्नस्पतिभिर्वर्यतिषक्ता (१३)

व्यतिषज्यन्ते प्रजयां पशुभिर्य एवं विद्वांसं एता आसन्ते-
ऽक्लसा वा एते सुवर्गं लोकं यन्त्युच्चावचान् हि स्तोमानुपयन्ति
यदेत ऊर्ध्वाः कूसाः स्तोमा भवन्ति कूसा एव सुवर्गं लोकं
यन्त्युभयोरेभ्यो लोकयोः कल्पते त्रिशदेतास्त्रिशदक्षरा विराङ्गन्न
विराङ्गुराजैवान्नाद्यमव रुन्धतेऽतिरात्रावुभितो भवतोऽन्नाद्यस्य
परिगृहीत्यै॥ (१४)

ओषधीः संवर्ध्न्ते एवाव प्रतिष्ठाय व्यतिषक्तेकान्नपञ्चाशाचां॥६॥ [३]

प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैततं देवा येन्येन छन्दसानु
प्रायुञ्जत तेन नाप्नुवन्त एता द्वात्रिशतां रात्रौरपश्यन्
द्वात्रिशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव छन्दसा प्रजा-
पतिमास्वाभ्यारुह्यं सुवर्गं लोकमायन् य एवं विद्वांसं एता
आसन्ते द्वात्रिशदेता द्वात्रिशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः
स्वेनैव छन्दसा प्रजापतिमास्वा श्रियं गच्छन्ति (१५)

श्रीरहि मनुष्यस्य सुवर्गो लोको द्वात्रिशदेता द्वात्रिशदक्षरानुष्टु
वाचमाप्नुवन्ति सर्वे वाचो वदितारो भवन्ति सर्वे हि
श्रियं गच्छन्ति ज्योतिर्गारायुरिति अहा भवन्तीयं वाव

ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानुभ्यारोहन्त्यभिपूर्वं
अहा भवन्त्यभिपूर्वमेव सुवर्गं लोकमुभ्यारोहन्ति बृहद्रथन्तुराभ्यां
यन्ति (१६)

इयं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथौ अनयोरेव
प्रति तिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्याङ्गसायनी स्रुती ताभ्यामेव सुवर्गं
लोकं यन्ति परांश्च वा एते सुवर्गं लोकमुभ्यारोहन्ति ये
परांचरूप्यहानुपयन्ति प्रत्यङ्ग्हो भवति प्रत्यवरूप्या अथो
प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋक्ष्वोत्तिष्ठन्ति द्वात्रिःशदेतास्तासां
यास्त्रिःशत् त्रिःशदक्षरा विराङ्गन्त्रं विराङ्गुराजैवान्नाद्यमवं रुन्धते
ये द्वे अंहोरात्रे एव ते उभाभ्यां रूपाभ्यां सुवर्गं लोकं
यन्त्यतिरात्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै॥ (१७)

गुच्छुन्ति यन्ति त्रिःशदक्षरा द्वाविःशतिश्च॥३॥ [४]

द्वे वाव दैवसुत्रे द्वांदशाहश्वैव त्रयस्त्रिःशदहश्च य एवं
विद्वा ऽसंख्यस्त्रिःशदहमासंते साक्षादेव देवता अभ्यारोहन्ति
यथा खलु वै श्रेयानुभ्यारूढः कामयते तथा करोति
यद्यविविध्यति पापीयाभवति यदि नावविविध्यति सदृश्य
एवं विद्वा ऽसंख्यस्त्रिःशदहमासंते वि पाप्मना भ्रातृव्येणा
वर्तन्तेऽहर्माजो वा एता देवा अग्र आहरन् (१८)

अहरेकोऽभंजताहरेकस्ताभिर्वै ते प्रबाहुर्गार्घ्यवन् य एवं
विद्वा ऽसंख्यस्त्रिःशदहमासंते सर्वे एव प्रबाहुर्गृघ्नुवन्ति सर्वे

ग्रामणीयं प्राप्तुवन्ति पश्चाहा भवन्ति पश्च वा क्रृतवः संवध्सर
क्रृतुष्वेव संवध्सरे प्रति तिष्ठन्त्यथो पश्चाक्षरा पङ्किः पाङ्को
यज्ञ यज्ञमेवाव रुन्धते त्रीण्याश्विनानि भवन्ति त्रय इमे लोका
एषु (१९)

एव लोकेषु प्रति तिष्ठन्त्यथो त्रीणि वै यज्ञस्यैन्द्रियाणि
तान्येवाव रुन्धते विश्वजिद्वत्यन्नाद्यस्यावरुद्धै सर्वपृष्ठो भवति
सर्वस्याभिजित्यै वाग्वै द्वादशाहो यत्पुरस्ताद्वादशाहमुपेयुरनासां
वाचमुपेयुरुपदासुकैषां वाख्यादुपरिष्टाद्वादशाहमुप यन्त्यासामेव
वाचमुप यन्ति तस्मादुपरिष्टाद्वाचा वदामोऽवान्तरम् (२०)

वै दशरात्रेण प्रजापतिः प्रजा असृजत यद्दशरात्रो
भवति प्रजा एव तद्यजमानाः सृजन्त एताः ह वा
उदङ्कः शौल्बायनः सत्रस्यर्द्धिमुवाच यद्दशरात्रो यद्दशरात्रो
भवति सत्रस्यर्द्धा अथो यदेव पूर्वेष्वहःसु विलोम क्रियते
तस्यैवेषा शान्तिर्द्वनीका वा एता रात्रयो यजमाना
विश्वजिष्ठातिरात्रेण पूर्वाः षोडश सुहातिरात्रेणोत्तराः षोडश
य एवं विद्वाऽसंखयस्त्रिः शदहमासंत ऐषां द्वनीका प्रजा
जायतेऽतिरात्रावभितो भवतः परिंगृहीत्यै॥ (२१)

अहरत्रेष्ववान्तरः षोडश सुह सुप्रदश च॥४॥ [५]

आदित्या अकामयन्त सुवर्गं लोकमियामेति ते

सुवर्गं लोकं न प्राजानन्न सुवर्गं लोकमायन्त एतः
षट्ट्रिंशद्रात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै ते सुवर्गं
लोकं प्राजानन्सुवर्गं लोकमायन् य एवं विद्वांसः
षट्ट्रिंशद्रात्रमासंते सुवर्गमेव लोकं प्र जानन्ति सुवर्गं
लोकं यन्ति ज्योतिरतिरात्रः (२२)

भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्धधते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै
षड्हा भवन्ति षड्हा क्रतवं क्रतुष्वेव प्रति तिष्ठन्ति चत्वारौ
भवन्ति चतंस्तो दिशो दिक्षवेव प्रति तिष्ठन्त्यसंत्रं वा एतद्वद्छन्दोमं
यच्छन्दोमा भवन्ति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरवं रुन्धते
पशूञ्छन्दोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छन्दोमा ओजस्येव (२३)

वीर्यं पशुषु प्रति तिष्ठन्ति षट्ट्रिंशद्रात्रो भवति षट्ट्रिंशदक्षरा
बृहती बारहताः पशवो बृहत्यैव पशूनवं रुन्धते बृहती
छन्दसाङ्गं स्वाराज्यमाशजुताशजुवते स्वाराज्यं य एवं विद्वांसः
षट्ट्रिंशद्रात्रमासंते सुवर्गमेव लोकं यन्त्यतिरात्रावभितो भवतः
सुवर्गस्य लोकस्य परिगृहीत्यै॥ (२४)

अतिरात्र ओजस्येव षट्ट्रिंशच॥ ३॥

[६]

वसिष्ठो हुतपुंत्रोऽकामयत विन्देयं प्रजामभि सौदासान्भवेयमिति
स एतमेकस्मान्नपश्चाशमपश्युत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै सोऽविन्दत
प्रजामभि सौदासान्भवद्य एवं विद्वांस एकस्मान्नपश्चाशमासंते

विन्दन्ते^८ प्रजामुभि भ्रातृव्याभवन्ति त्रयस्त्रिवृतोऽग्निष्ठोमा भंवन्ति
वज्रस्यैव मुखः सङ् श्यन्ति दशो पञ्चदशा भंवन्ति पञ्चदशो
वज्रः (२५)

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र हरन्ति षोडशिमद्दशममहर्भवति
वज्र एव वीर्य दधति द्वादश सप्तदशा भंवन्त्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्या
अथो प्रैव तैर्जायन्ते पृष्ठ्यः षड्हो भंवति षड्वा क्रृतवः षट्पृष्ठानि
पृष्ठेरवर्तूनन्वारोहन्त्युतुभिः संवथ्सरन्ते संवथ्सर एव प्रति तिष्ठन्ति
द्वादशैकविंश्चा भंवन्ति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवाऽत्मन् (२६)

दधते बहवः षोडशिनो भवन्ति विजित्यै षडशिनानि भवन्ति
षड्वा क्रृतवं क्रृतुष्वेव प्रति तिष्ठन्त्यूनातिरिक्ता वा एता रात्रय
ऊनास्तद्यदेकस्यै न पञ्चाशदतिरिक्तास्तद्यद्यूयसीरुषाचत्वारिंशत
ऊनाच्च खलु वा अतिरिक्ताच्च प्रजापतिः प्राजायत ये
प्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता आसीरन्नैव जायन्ते
प्रजयां पशुभिर्वराजो वा एष यज्ञो यदेकस्मान्नपञ्चाशो य
एवं विद्वांसं एकस्मान्नपञ्चाशमासंते विराजमेव गच्छन्त्यन्नादा
भंवन्त्यतिरात्रावभितो भवतोऽन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै॥ (२७)

वज्र आत्मन्त्रजया द्वाविंशतिश्च॥ ३॥ [७]

संवथ्सराय दीक्षिष्यमाणा एकाष्टकायां^९ दीक्षेन्नेषा वै
संवथ्सरस्य पल्ली यदेकाष्टकैतस्यां वा एष एतां रात्रि वसति

साक्षादेव संवध्सरमारभ्य दीक्षन्त आर्त वा एते संवध्सरस्याभि
दीक्षन्ते य एकाष्टकायां दीक्षन्तेऽन्तनामानावृत् भवतो व्यस्तं वा
एते संवध्सरस्याभि दीक्षन्ते य एकाष्टकायां दीक्षन्तेऽन्तनामानावृत्
भवतः फल्युनीपूर्णमासे दीक्षेरन्मुखं वा एतत् (२८)

संवध्सरस्य यत्कल्युनीपूर्णमासो मुखत एव संवध्सरमारभ्य
दीक्षन्ते तस्यैकैव निर्या यथां मैघ्ये विषूवान्धस्म्पद्यते
चित्रापूर्णमासे दीक्षेरन्मुखं वा एतसंवध्सरस्य यच्चित्रापूर्णमासो
मुखत एव संवध्सरमारभ्य दीक्षन्ते तस्य न का चन निर्या भवति
चतुरहे पुरस्तांत्पौर्णमास्यै दीक्षेरन्तेषांमेकाष्टकायां क्रयः सम्पद्यते
तेनैकाष्टकां न छुम्बद्वर्वन्ति तेषांम् (२९)

पूर्वपक्षे सुत्या सम्पद्यते पूर्वपक्षं मासां अभि सं पद्यन्ते
ते पूर्वपक्ष उत्तिष्ठन्ति तानुत्तिष्ठत् ओषधयो वनस्पतयोऽनूत्तिष्ठन्ति
तान्कल्याणी कीर्तिरनूत्तिष्ठत्यरांशुरिमे यजमानां इति तदनु सर्वं
राध्वन्ति॥ (३०)

एतच्छुम्बद्वर्वन्ति तेषांश्चतुर्मि१शत्त्वा॥ ३॥ [८]

सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति ये सूत्रमुपयन्त्यभीन्धत एव
दीक्षाभिरात्मानः श्रपयन्त उपसद्विद्वाभ्यां लोमाव द्यन्ति
द्वाभ्यान्त्वच द्वाभ्यामसृद्वाभ्यां मांसं द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्यां
मञ्जानेमात्मदक्षिणं वै सूत्रमात्मानमेव दक्षिणां नीत्वा सुवर्गं

लोकं यन्ति शिखामनु प्र वंपन्तु ऋच्या अथो रघीयांसः सुवर्गं
लोकमयामेति॥ (३१)

सुवर्गं पञ्चाशत्॥१॥

[९]

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यतिरात्रः परमो यज्ञक्रतूनां कस्मात्तं
प्रथममुपं यन्तीत्येतद्वा अग्निष्ठोमं प्रथममुपं यन्त्यथोक्थ्यमथं
षोडशिनमर्थातिरात्रमनुपूर्वमेवैतद्यज्ञक्रतूनुपेत्यु तानालभ्यं परिगृह्य
सोममेवैतत्पिबन्त आसते ज्योतिष्ठोमं प्रथममुपं यन्ति ज्योतिष्ठोमो
वै स्तोमानां मुखं मुखुत एव स्तोमान्नं युञ्जते ते (३२)

सङ्स्तुता विराजमभि सं पद्यन्ते द्वे चर्चावति
रिच्येते एकया गौरतिरिक्त एकयायुरुनः सुवर्गो वै लोको
ज्योतिरुर्गिर्वाद्युवर्गमेव तेन लोकं यन्ति रथन्तरं दिवा
भवति रथन्तरं नक्तमित्याहुर्ब्रह्मवादिनः केन तदजामीति
सौभरं तृतीयसवने ब्रह्मसामं बृहत्तन्मध्युतो दधति विधृत्यै
तेनाजामि॥ (३३)

त एकान्नपञ्चाशत्॥२॥

[१०]

ज्योतिष्ठोमं प्रथममुपं यन्त्यस्मिन्नेव तेन लोके प्रति तिष्ठन्ति
गोष्ठोमं द्वितीयमुपं यन्त्यन्तरिक्षं एव तेन प्रति तिष्ठन्त्यायुष्टोमं
तृतीयमुपं यन्त्यमुष्मिन्नेव तेन लोके प्रति तिष्ठन्तीयं वाव
ज्योतिरन्तरिक्षं गौरसावायुर्यदेतान्धस्तोमानुपयन्त्येष्वैव तलोकेषु
सुत्रिणः प्रतितिष्ठन्तो यन्ति ते सङ्स्तुता विराजम् (३४)

अभि सं पद्यन्ते द्वे चर्चावति रिच्येते एकंया गौरतिरिक्तं
एकंयायुरुनः सुवर्गो वै लोको ज्योतिरुर्गिर्वराङ्गजमेवावं रुन्धते ते
न क्षुधार्तिमार्च्छन्त्यक्षोधुका भवन्ति क्षुध्सम्बाधा इव हि सत्रिणौ-
उग्निष्ठोमावुभितः प्रधी तावुकथ्या मध्ये नभ्यं तत्तदेतत्परियद्वेवचक्रं
यदेतेन (३५)

षडहेन यन्ति देवचक्रमेव सुमारोहन्त्यरिष्ट्यै ते स्वस्ति
समश्जुवते षडहेन यन्ति षड्वा क्रतवं क्रृतुष्वेव प्रति
तिष्ठन्त्युभयतोज्योतिषा यन्त्युभयतं एव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठन्तो
यन्ति द्वौ षड्हौ भवतस्तानि द्वादशाहानि सं पद्यन्ते द्वादशो वै
पुरुषो द्वे सुकथ्यौ द्वौ बाहू आत्मा च शिरश्च चत्वार्यङ्गानि स्तनौ
द्वादशौ (३६)

तत्पुरुषमनु पर्यावर्तन्ते त्रयः षड्हा भवन्ति तान्युष्टादशाहानि
सं पद्यन्ते नवान्यानि नवान्यानि नवं वै पुरुषे प्राणास्तत्प्राणाननु
पर्यावर्तन्ते चत्वारः षड्हा भवन्ति तानि चतुर्विंशतिरहानि सं
पद्यन्ते चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवर्ध्सुरस्तथस्वर्धस्तरमनु पर्यावर्तन्ते-
उप्रतिष्ठितः संवर्ध्सुर इति खलु वा आहुर्वर्षीयान्प्रतिष्ठाया
इत्येतावद्वै संवर्ध्सुरस्य ब्राह्मणं यावन्मासो मासिमास्येव
प्रतितिष्ठन्तो यन्ति॥ (३७)

विराजंमेतेन द्वादशावेतावद्वा अष्टौ च॥ ४॥

[११]

मेषस्त्वा पचतैरवतु लोहितग्रीवश्छागैः शल्मलिर्वृद्धाँ

पुर्णो ब्रह्मणा पुक्षो मेधेन न्युग्रोधंश्चमसैरुदुम्बरं ऊर्जा गायत्री
छन्दोभिस्त्रिवृथ्स्तोमैरवन्तीः स्थावन्तीस्त्वावन्तु प्रियं त्वा प्रियाणां
वर्गषिष्ठुमाप्यानां निधीनां त्वा निधिपतिः हवामहे वसो
मम॥ (३८)

मेषः पद्मि॑शत्॥१॥

[१२]

कूप्यांभ्यः स्वाहा॒ कूल्यांभ्यः स्वाहा॑ विकर्यांभ्यः स्वाहा॑-
ज्वर्ट्यांभ्यः स्वाहा॒ खन्यांभ्यः स्वाहा॒ हद्यांभ्यः स्वाहा॒ सूद्यांभ्यः
स्वाहा॑ सरस्यांभ्यः स्वाहा॑ वैशन्तीभ्यः स्वाहा॑ पल्वल्यांभ्यः स्वाहा॑
वर्ष्यांभ्यः स्वाहा॑ज्वर्ष्यांभ्यः स्वाहा॑ हादुनीभ्यः स्वाहा॒ पृष्वांभ्यः
स्वाहा॒ स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा॑ स्थावराभ्यः स्वाहा॑ नादेयीभ्यः स्वाहा॑
सैन्यवीभ्यः स्वाहा॑ समुद्रियांभ्यः स्वाहा॒ सर्वांभ्यः स्वाहा॑॥ (३९)

कूप्यांभ्यश्चत्वारि॑शत्॥१॥

[१३]

अ॒द्यः स्वाहा॒ वहन्तीभ्यः स्वाहा॑ परिवहन्तीभ्यः स्वाहा॑ समन्तं
वहन्तीभ्यः स्वाहा॒ शीघ्रं वहन्तीभ्यः स्वाहा॒ शीभुं वहन्तीभ्यः स्वाहोग्रं
वहन्तीभ्यः स्वाहा॑ भीमं वहन्तीभ्यः स्वाहा॑म्भो॑भ्यः स्वाहा॒ नभो॑भ्यः
स्वाहा॒ महो॑भ्यः स्वाहा॒ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (४०)

अ॒द्य एकान्नत्रि॑शत्॥१॥

[१४]

यो अर्वन्तं जिघा॑सति॒ तमुभ्यंमीति॒ वरुणः। पुरो मर्तः॑ पुरः॑

श्वा। अहं च त्वं च वृत्रहन्सम्बूव सुनिभ्य आ। अरातीवा
चिंदद्विवोऽनु नौ शूर मःसतै भुद्रा इन्द्रस्य रातयः। अभि क्रत्वेन्द्र
भूरध ज्मन्त्र ते विव्यङ्ग्हिमानुः रजाःसि। स्वेना हि वृत्रः शवसा
जघन्थ न शत्रुरन्त विविदद्युधा ते॥ (४१)

विविदद्वे च॥ १५॥ [१५]

नमो राज्ञे नमो वरुणाय नमोऽश्वाय नमः प्रजापतये
नमोऽधिपतये ऽधिपतिरस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्रजाना॑
भूयासुम्मां धेहि मयि धेह्युपाकृताय स्वाहा॒ऽलंब्याय स्वाहा॑
हुताय स्वाहा॑॥ (४२)

नम् एकान्नत्रिःशत॥ १६॥ [१६]

मयोभूर्वातो अभि वातुसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिंशन्ताम्।
पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबन्त्ववसाय पद्वते रुद्र मृड। या:
सरूपा विरूपा एकरूपा यासामुग्निरिष्या नामानि वेद। या
अङ्गिरसस्तपस्सेह चकुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ। या देवेषु
तनुवमैरयन्त यासाः सोमो विश्वा रूपाणि वेद। ता अस्मभ्यं
पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र (४३)

गोष्ठे रिरीहि। प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्द्वैः पितृभिः
संविदानः। शिवाः सतीरूपं नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सः
संदेम। इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः

स्वाहा॑ मुहीमू॒षु सुत्रामाणम्॥ (४४)

इन्द्राद्यात्रि॑शब्द॥२॥

[१७]

किञ्चं स्विंदासीत्पूर्वचिन्ति॒ः किञ्चं स्विंदासीद्वृहद्वयः।
किञ्चं स्विंदासीत्पिशङ्गिला॒ किञ्चं स्विंदासीत्पिलिप्पिला॒।
द्यौरासीत्पूर्वचिन्ति॒रश्वं आसीद्वृहद्वयः। रात्रिंरासीत्पिशङ्गिलाविरासीत्पि-
कः स्विंदेका॒की चरति॒ क उ॑ स्विज्ञायते॒ पुनः। किञ्चं स्विंद्धिमस्य॑
भेषुजं किञ्चं स्विंदावपनं मुहत्। सूर्य॑ एका॒की चरति॒ (४५)

चुन्द्रमा॑ जायते॒ पुनः। अग्निरहिमस्य॑ भेषुजं भूमिरावपनं
मुहत्। पृच्छामि॑ त्वा॒ परमन्तं पृथिव्या॑ पृच्छामि॑ त्वा॒ भुवनस्य॑
नाभिम्। पृच्छामि॑ त्वा॒ वृष्णो॒ अश्वस्य॑ रेतः॑ पृच्छामि॑ वाचः॑ परमं
व्योम। वेदिंमाहुः॑ परमन्तं पृथिव्या॑ युज्ञमाहुर्भुवनस्य॑ नाभिम्।
सोममाहुर्वृष्णो॒ अश्वस्य॑ रेतो॒ ब्रह्मैव वाचः॑ परमं व्योम॥ (४६)

सूर्य॑ एका॒की चरति॒ पद्मत्वारि॑शब्द॥२॥

[१८]

अम्बे॑ अम्बाल्यम्बिके॑ न मा॑ नयति॒ कश्चन। सुसस्त्य॑श्वकः।
सुम्भे॑ कां पौलवासिनि॑ सुवर्गे॑ लोके॑ सं प्रोण्वाथाम्। आहम्जानि॑
गर्भधमा॑ त्वमंजासि॑ गर्भधम्। तौ॑ सह॑ चतुरः॑ पदः॑ सम्प्र सारयावहै।
वृषा॑ वा॑ रेतोधा॑ रेतो॑ दधातू॒थसु॒कथ्यो॑र्गृदं॑ धै॒ह्यञ्जिमु॑दञ्जिमन्वंज। यः॑
स्त्रीणां॑ जीवुभोजनो॑ य आ॑साम् (४७)

बिलधावनः। प्रियः॑ स्त्रीणामपीच्यः। य आ॑सां कृष्णे॑ लक्ष्मणि॑

सर्दिंगृदिं परावधीत्। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मा॑ यभति कश्चन। सुसस्त्यंश्वकः। ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रयताद्वेणुभारं गिराविव। अथास्या मध्यमेधताऽ शीते वाते पुनन्त्रिव। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मा॑ यभति कश्चन। सुसस्त्यंश्वकः। यद्धरिणी यवमत्ति न (४८)

पुष्टं पशु मन्यते। शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मा॑ यभति कश्चन। सुसस्त्यंश्वकः। इयं यका शकुन्तिकाहलमिति सर्पति। आहतं गमे पसो नि जल्युलीति धाणिका। अम्बे अम्बाल्यम्बिके न मा॑ यभति कश्चन। सुसस्त्यंश्वकः। माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः। (४९)

प्र सुलामीति ते पिता गमे मुष्टिमंतऽसयत्। दुधिक्रावणो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभि नो मुखा॑ करत्प्र णु आयू॑षि तारिषत्। आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दंधातन। महे रणाय चक्षसे। यो वेः शिवतंमो रसस्तस्य भाजयतेह नः। उशतीरिव मातरः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः॥ (५०)

आसामत्ति न रोहते जिन्वथ चृत्वारि च॥४॥ [१९]

भूर्भुवः सुवर्वसंवस्त्वाङ्न्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाङ्न्तु त्रैष्टुभेनु छन्दसादित्यास्त्वाङ्न्तु जागतेनु छन्दसा यद्वातो अपो अग्नमुदिन्द्रस्य तुनुवं प्रियाम्। एतः स्तोतरेतेन पथा पुनरश्वमा

वर्तयासि नः। लाजी (३) ज्ञाची (३) न् यशो मुमा (४)म्। यव्यायै
गव्याया एतदेवा अन्नमत्तैतदन्नमद्धि प्रजापते। युञ्जन्ति ब्रह्ममरुषं
चरन्तं परि तस्थुषः। रोचन्ते रोचना दिवि। युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी
विपक्षसा रथौ। शोणा धृष्णू नृवाहसा। केतुं कृष्णन्नकेतवे पेशो मर्या
अपेशसौ। समुषद्विरजायथाः॥ (५१)

ब्रह्म पञ्चविंशतिश्च॥१॥ [२०]

प्राणायु स्वाहा॑ व्यानायु स्वाहा॑ऽपानायु स्वाहा॒ स्नावभ्यः स्वाहा॑
सन्तानेभ्यः स्वाहा॒ परिसन्तानेभ्यः स्वाहा॒ पर्वभ्यः स्वाहा॑ सन्धानेभ्यः
स्वाहा॒ शरीरेभ्यः स्वाहा॑ यज्ञायु स्वाहा॒ दक्षिणाभ्यः स्वाहा॑ सुवर्गायु
स्वाहा॑ लोकायु स्वाहा॒ सर्वस्मै स्वाहा॑॥ (५२)

प्राणायाष्टाविंशतिः॥१॥ [२१]

सितायु स्वाहा॑सितायु स्वाहा॑भिहितायु स्वाहा॑भिहितायु
स्वाहा॑ युक्तायु स्वाहा॑युक्तायु स्वाहा॒ सुयुक्तायु स्वाहोद्युक्तायु
स्वाहा॒ विमुक्तायु स्वाहा॒ प्रमुक्तायु स्वाहा॒ वश्वते स्वाहा॑ परिवश्वते
स्वाहा॑ संवश्वते स्वाहा॑ऽनुवश्वते स्वाहोद्वश्वते स्वाहा॑ युते स्वाहा॒
धावते स्वाहा॒ तिष्ठते स्वाहा॒ सर्वस्मै स्वाहा॑॥ (५३)

सितायाष्टात्रिंशत्॥१॥ [२२]

बहुस्पतिः श्रद्धथा वा कृक्षा वै प्रजापतिर्येनयेन द्वे वाव दैवसत्रे आदित्या अंकामयन्त सुवर्गं
वसिष्ठः संवध्मरायं सुवर्गं ये सुत्रं ब्रह्मवादिनैऽतिरिग्रत्रो ज्योतिषोमं मेषः कूर्याण्योऽज्ञो यो नमौ मयोभूः

किं स्विदन्वे भूः प्राणाय स्तिताय द्वाविश्चतिः॥२२॥

बृहस्पतिः प्रतितिष्ठन्ति वै दंशरात्रेण सुवर्गं यो अर्वन्तं भूमिपञ्चाशत्॥५३॥

बृहस्पतिः सर्वस्मै स्वाहा॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः
समाप्तः॥७-४॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

गावो वा एतथ्सुत्रमांसताशृङ्गः सुतीः शृङ्गाणि नो
जायन्ता इति कामेन तासां दश मासां निषंणा आसुत्रथ
शृङ्गाण्यजायन्त ता उदैतिष्ठन्नराथ्स्मेत्यथ यासां नाजायन्त ताः
संवथ्सरमात्मोदैतिष्ठन्नराथ्स्मेति यासां चाजायन्त यासां च न ता
उभयीरुदैतिष्ठन्नराथ्स्मेति गोसुत्रं वै (१)

संवथ्सुरो य एवं विद्वाऽसः संवथ्सुरमुपयन्त्यैत्रुवन्त्येव
तस्मांत्पुरा वार्षिकौ मासौ पत्वा चरति सुत्राभिजितुङ् ह्यस्यै
तस्मांथसंवथ्सरसदो यत्किं च गृहे क्रियते तदासमवरुद्धमुभिजितं
क्रियते समुद्रं वा एते प्र प्लवन्ते ये संवथ्सुरमुपयन्ति यो वै
संमुद्रस्य पारं न पश्यति न वै स ततु उदैति संवथ्सुरः (२)

वै संमुद्रस्तस्यैतत्पारं यदैतिरात्रौ य एवं विद्वाऽसः
संवथ्सुरमुपयन्त्यनार्ता एवोद्वचं गच्छन्तीयं वै पूर्वोऽतिरात्रोऽ-
सावुत्तरो मनः पूर्वो वागुत्तरः प्राणः पूर्वोऽपान उत्तरः प्ररोधनं पूर्व-
उदयनमुत्तरो ज्योतिष्टोमो वैश्वानरोऽतिरात्रो भवति ज्योतिरेव
पुरस्ताद्धते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै चतुर्विंशः प्रायुणीयो
भवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः (३)

संवथ्सुरः प्रयन्ते एव संवथ्सुरे प्रति तिष्ठन्ति तस्य त्रीणि

च शतानि पृष्ठिश्च स्तोत्रीयास्तावंतीः संवथ्सुरस्य रात्रय उभे
एव संवथ्सुरस्य रूपे आप्नुवन्ति ते सङ्स्थित्या अरिष्ट्या
उत्तरैरहौभिश्चरन्ति पङ्क्तुहा भवन्ति पङ्क्तु क्रृतवः संवथ्सुर क्रृतुप्वेव
संवथ्सुरे प्रति तिष्ठन्ति गौश्चायुश्च मध्युतः स्तोमौ भवतः
संवथ्सुरस्यैव तन्मिथुनं मध्युतः (४)

दधति प्रजननाय ज्योतिरभितो भवति विमोचनमेव
तच्छन्दाङ्गस्येव तद्विमोक्तं यन्त्यथौ उभयतो ज्योतिषैव पङ्क्तुहेन
सुवर्गं लोकं यन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्त्यासते केन यन्तीति
देवयानैन पथेति ब्रूयाच्छन्दाङ्गसि वै देवयानः पन्था गायत्री
त्रिष्टुजगती ज्योतिर्वै गायत्री गौमिष्टुगायुर्जगती यदेते स्तोमा
भवन्ति देवयानैनैव (५)

तत्पथा यन्ति समानः साम भवति देवलोको वै साम
देवलोकादेव न यन्त्यन्याऽन्या क्रचो भवन्ति मनुष्यलोको वा
क्रचो मनुष्यलोकादेवान्यमन्यं देवलोकमन्यारोहन्तो यन्त्यभिवर्तो
ब्रह्मसामं भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिवृत्या अभिजिद्ववति
सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै विश्वजिद्ववति विश्वस्य जित्यै
मासिमासि पृष्ठान्युपं यन्ति मासिमास्यतिग्राह्यां गृह्यन्ते
मासिमास्यैव वीर्यं दधति मासां प्रतिष्ठित्या उपरिष्टान्मासां
पृष्ठान्युपं यन्ति तस्मादुपरिष्टादोषधयः फलं गृह्णन्ति॥ (६)

गावो वा एतथस्त्रमांसताशृङ्गाः सुतीः शृङ्गाणि सिषांसन्तीस्तासां
दश मासा निषेणा आसन्नथं शृङ्गाण्यजायन्त ता अंब्रुवन्नराथ्मोत्तिष्ठा-
तं कामंमरुथ्महि येन कामेन न्यषंदामेति तासांमु त्वा
अंब्रुवन्नर्धा वा यावंतीर्वासांमहा एवेमौ द्वादशौ मासौ संवथ्मरः
सुम्पाद्योत्तिष्ठामेति तासांम् (७)

द्वादशे मासि शृङ्गाणि प्रावर्तन्त श्रद्धया वाश्रद्धया वा ता
इमा यास्तूपरा उभय्यो वाव ता आर्ध्ववन् याश्व शृङ्गाण्यसन्वन्
याश्वोर्जमवारुन्यत्प्रोति दुशसु मासूत्तिष्ठन्नप्रोति द्वादशसु य एवं
वेदं पदेन खलु वा एते यन्ति विन्दति खलु वै पदेन यन्तद्वा
एतद्वद्धमयन्तस्मादेदद्वोसनिः॥ (८)

तिष्ठामेति तासां तस्माद्वे च॥२॥ [२]

प्रथमे मासि पृष्ठान्युपं यन्ति मध्यम उपं यन्त्युत्तम उपं
यन्ति तदाहुर्यां वै त्रिरेकस्याहं उपसीदन्ति दुहं वै सापराभ्यां
दोहाभ्यां दुहेऽथ कुतः सा धोक्ष्यते यां द्वादशं कृत्वं उपसीदन्तीति
संवथ्मरः सुम्पाद्योत्तमे मासि सुकृत्पृष्ठान्युपेयुस्तद्यजमाना यज्ञं
पशूनवं रुन्धते समुद्रं वै (९)

एतेऽनवारमंपारं प्र प्लवन्ते ये संवथ्मरमुपयन्ति यद्वृहद्रथन्तरे
अन्वर्जयुर्यथा मध्ये समुद्रस्य प्लवमन्वर्जयुस्तादक्तदनुर्थसर्गं
बृहद्रथन्तराभ्यामित्वा प्रतिष्ठां गच्छन्ति सर्वेभ्यो वै कामेभ्यः

सन्धिर्दुहे तद्यजमानाः सर्वान्कामानवं रुन्धते॥ (१०)

समुद्रं वै चतुर्स्थिः॥२॥

[३]

समान्यं ऋचो भवन्ति मनुष्यलोको वा ऋचो मनुष्यलोकादेव
न यन्त्यन्यदन्यथाम भवति देवलोको वै साम देवलोकादेवान्यमन्यं
मनुष्यलोकं प्रत्यवरोहन्तो यन्ति जगतीमग्र उपं यन्ति जगतीं
वै छन्दांसि प्रत्यवरोहन्त्याग्रयणं ग्रहां बृहत्पृष्ठानि त्रयस्त्रिःशः
स्तोमास्तस्माञ्यायांसं कर्नीयान्प्रत्यवरोहति वैश्वकर्मणो गृह्यते
विश्वान्युव तेनु कर्माणि यजमानाः अवं रुन्धत आदित्यः (११)

गृह्यत इयं वा अदितिरस्यामेव प्रति तिष्ठन्त्यन्योन्यो गृह्यते
मिथुनत्वाय प्रजात्या अवान्तरं वै दशरात्रेण प्रजापतिः प्रजा
असृजत यदशरात्रो भवति प्रजा एव तद्यजमानाः सृजन्त एतां
ह वा उद्ङ्कः शौल्बायनः सत्रस्यर्द्धमुवाच यदशरात्रो यदशरात्रो
भवति सत्रस्यर्द्धा अथो यदेव पूर्वेष्वहःसु विलोम क्रियते तस्यैवैषा
शान्तिः॥ (१२)

आदित्यस्तस्युव द्वे च॥२॥

[४]

यदि सोमौ संसुतौ स्यातां महृति रात्रियै प्रातरनुवाकमुपाकुर्यात्
वाचं पूर्वं देवताः पूर्वश्छन्दांसि वृक्षे वृषण्वतीं प्रतिपदं
कुर्यात्प्रातःसवनादेवैषामिन्द्रं वृक्षेऽथो खल्वाहुः सवनमुखेसवनमुखे
कार्येति सवनमुखाथसवनमुखादेवैषामिन्द्रं वृक्षे संवेशायोपवेशायं

गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अनुष्टुभेः पङ्क्षा अभिभूत्यै स्वाहा
छन्दाऽसि वै संवेश उपवेशश्छन्दोभिरेवैषांम् (१३)

छन्दाऽसि वृङ्गे सज्जनीयऽ शस्य विहृव्य शस्यमुगस्त्यस्य
कयाशुभीयऽ शस्यमेतावद्वा अस्ति यावदेतद्यावदेवास्ति तदेषां
वृङ्गे यदि प्रातःसवने कलशो दीर्घेत वैष्णवीषु शिपिविष्टवतीषु
स्तुवीरुन् यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते विष्णु तच्छिपिविष्टमध्यति
रिच्यते तद्विष्णुः शिविपिष्टोऽतिरिक्त एवातिरिक्तं दधात्यथो
अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमास्वाव रुद्धते यदि मध्यन्दिने दीर्घेत
वषद्वारनिधनऽ सामं कुर्युर्वषद्वारो वै यज्ञस्य प्रतिष्ठा
प्रतिष्ठामेवैनद्वमयन्ति यदि तृतीयसवन् एतदेव॥ (१४)

छन्दोभिरेवैषामैकत्रविशुतिश्च॥ २॥ [५]

षडहैर्मासान्ध्रम्पाद्याहरुरथ्मृजन्ति षडहैरहि मासान्ध्रम्पश्यन्त्य
मासान्ध्रम्पश्यन्त्यमावास्यया मासान्ध्रम्पाद्याहरुरथ्मृजन्त्यमावास्य
हि मासान्ध्रम्पश्यन्ति पौर्णमास्या मासान्ध्रम्पाद्याहरुरथ्मृजन्ति
पौर्णमास्या हि मासान्ध्रम्पश्यन्ति यो वै पूर्ण आसिश्चति परा स
सिश्चति यः पूर्णादुदचति (१५)

प्राणमस्मिन्धस दधाति यत्पौर्णमास्या मासान्ध्रम्पाद्याहरुरथ्मृजन्ति
संवथ्सरायैव तत्प्राणं दधति तदनु सत्रिणः प्राणन्ति
यदहर्नोरथ्मृजेयुर्यथा दत्तिरुपनद्वो विपत्त्येव शंवथ्सुरो वि

पंते दार्ति माच्छ्रुयुर्यत्पौर्णमास्या मासा॑न्धूम्पाद्याहृरुथसृजन्ति
संवर्थसृरायैव तदुदानं दंधति तदनुं सुत्रिणु उत् (१६)

अनुन्ति नार्ति माच्छ्रुन्ति पूर्णमासे वै देवानाऽ सुतो
यत्पौर्णमास्या मासा॑न्धूम्पाद्याहृरुथसृजन्ति देवानामेव तद्यज्ञेन
यज्ञं प्रत्यवरोहन्ति वि वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यत्षड्हसन्ततः॒
सन्तमथाहृरुथसृजन्ति प्राजापत्यं पुशुमालभन्ते प्रजापतिः
सर्वा॑ देवता॑ देवताभिरेव यज्ञः॒ सं तन्वन्ति यन्ति वा एते
सर्वनाद्येऽहः (१७)

उथसृजन्ति तुरीयं खलु वा एतथसवनं यथसा॑न्नाय्यं यथसा॑न्नाय्यं
भवन्ति तेनैव सर्वनान्न यन्ति समुपहूयं भक्षयन्त्येतथसौमपीथा॑
ह्यैतर्हि॑ यथायतनं वा एतेषाऽ सर्वनभाजो॑ देवता॑ गच्छन्ति
येऽहृरुथसृजन्त्यनुसवनं पुरोडाशान्निर्वपन्ति यथायतनादेव
सर्वनभाजो॑ देवता॑ अव॑ रुन्धते॑ष्टाकंपालान्प्रातःसर्वन एका॑-
दशकपालान्माध्यन्दिने॑ सर्वने॑ द्वादशकपालाऽस्तृतीयसवने॑
छन्दाऽस्येवास्वाव॑ रुन्धते॑ वैश्वदेवं चरुं तृतीयसवने॑ निर्वपन्ति
वैश्वदेवं वै तृतीयसवनन्तेनैव तृतीयसवनान्न यन्ति॥ (१८)

उदचत्युद्येऽहरुत्वा पञ्चदश च॥४॥ [६]

उथसृज्या (३) न्नोथसृज्या (३) मिति॑ मीमाऽसन्ते
ब्रह्मवादिनस्तद्वाहुरुथसृज्यमेवेत्यमावास्यायां च पौर्णमास्यां

चोथ्मूज्युमित्याहुरेते हि यज्ञं वहत् इति ते त्वाव नोथ्मूज्ये
इत्याहुर्ये अवान्तरं यज्ञं भेजाते इति या प्रथमा व्यष्टका
तस्यामुथ्मूज्युमित्याहुरेष वै मासो विशुर इति नादिष्टम् (१९)

उथ्सृजेयुर्यदादिष्टमुथ्सृजेयुर्याद्वशे पुनः पर्याप्लावे मध्ये
षड्हस्य सम्पद्येत षड्हैर्मासान्थसम्पाद्य यथ्संस्तममहु-
स्तस्मिन्नुथ्सृज्येयुस्तदग्नये वसुमते पुरोडाशमृष्टाकंपालं
निर्वपेयुरेन्द्रं दधीन्द्राय मरुत्वंते पुरोडाशमेकादशकपालं
वैश्वदेवं द्वादशकपालमुग्नेर्वै वसुमतः प्रातःसवनं यदग्नये वसुमते
पुरोडाशमृष्टाकंपालं निर्वपन्ति देवतामेव तद्गागिर्नीं कुर्वन्ति (२०)

सवनमृष्टाभिरुपं यन्ति यदैन्द्रं दधि भवतीन्द्रमेव तद्गाग्धेयान्न
च्यावयन्तीन्द्रस्य वै मरुत्वंते माध्यन्दिनः सवनं यदिन्द्राय
मरुत्वंते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपन्ति देवतामेव तद्गागिर्नीं
कुर्वन्ति सवनमेकादशभिरुपं यन्ति विश्वेषां वै देवानामभुमतां
तृतीयसवनं यद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपन्ति देवता एव
तद्गागिर्नीः कुर्वन्ति सवनं द्वादशभिः (२१)

उपं यन्ति प्राजापत्यं पुशुमा लभन्ते यज्ञो वै प्रजा-
पतिर्यज्ञस्याननुसर्गायाभिर्वर्त इतः षण्मासो ब्रह्मसामं भवति
ब्रह्म वा अभिवृत्ते ब्रह्मणैव तथ्सुवर्गं लोकमभिर्वर्तयन्तो यन्ति
प्रतिकूलमिव हीतः सुवर्गो लोक इन्द्रं क्रतुं नु आ भर-

पिता पुत्रेभ्यो यथा॑। शिक्षा॑ नो अस्मिन्पुरुहूत् यामनि जीवा॑
ज्योतिरशीमहीत्युमुतं आयताऽष्मासो ब्रह्मसामं भंवत्ययं वै
लोको ज्योतिः प्रुजा ज्योतिरिममेव तल्लोकं पश्यन्तोऽभिवदन्तु
आ यन्ति॥ (२२)

नादिष्टुवन्ति द्वादशभिरिति विष्णुतिश्च॥४॥ [७]

देवानां वा अन्तं जग्मुषामिन्द्रियं वीर्यमपाक्रामत्तत्कोशेनावा॑
रुन्धत् तत्कोशस्य क्रोशत्वं यत्कोशेन चात्वालस्यान्ते स्तुवन्ति
यज्ञस्यैवान्तं गत्वेन्द्रियं वीर्यमवं रुन्धते सुत्रस्यर्थाहवनीयस्यान्ते
स्तुवन्त्यग्निमेवोपद्रष्टारं कृत्वद्धिमुपं यन्ति प्रुजापतेरुहृदयेन
हविर्धानेऽन्तः स्तुवन्ति प्रेमाणमेवास्यं गच्छन्ति क्षेकेन
पुरस्ताथसदसः (२३)

स्तुवन्त्यनुक्षेकेन पश्चाद्यज्ञस्यैवान्तं गत्वा क्षोकभाजो॑
भवन्ति नवभिरध्यरुद्धायति नवं वै पुरुषे प्राणाः प्राणानेव
यज्ञमानेषु दधाति सर्वं ऐन्द्रियो भवन्ति प्राणेष्वेवेन्द्रियं
दधत्यप्रतिहृताभिरुद्धायति तस्मात्पुरुषः सर्वाण्यन्यानि शीर्षो-
ङ्गानि प्रत्यंचति शिरं एव न पश्चदुशः रथन्तरं भंवतीन्द्रियमेवावं
रुन्धते सप्तदशम् (२४)

बृहदन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो प्रैव तेन जायन्त एकविष्णं भद्रं
द्विपदासु प्रतिष्ठित्ये पलंय उपं गायन्ति मिथुनत्वाय प्रजात्यै प्रुजा-

पंतिः प्रजा अंसृजत् सोऽकामयतासामहः राज्यं परीयामिति
तासां राजनेनैव राज्यं पर्येत्तद्राजनस्य राजनत्वं यद्राजनं भवति
प्रजानामेव तद्यजंमाना राज्यं परि यन्ति पञ्चविंशं भवति प्रजा-
पते: (२५)

आत्मै पञ्चभिस्तिष्ठन्तः स्तुवन्ति देवलोकमेवाभि जयन्ति
पञ्चभिरासीना मनुष्यलोकमेवाभि जयन्ति दश सं पंद्यन्ते दशाक्षरा
विराङ्गनं विराजैवान्नाद्यमवं रुच्यते पञ्चधा विनिषद्य स्तुवन्ति पञ्च
दिशोऽ दिक्षवेव प्रति तिष्ठन्त्येकैक्यास्तुतया सुमायन्ति दिग्भ्य
एवान्नाद्यः सम्भरन्ति ताभिरुद्ग्रातोद्ग्रायति दिग्भ्य एवान्नाद्यम् (२६)

सम्भृत्य तेज आत्मन्दधते तस्मादेकः प्राणः सर्वाण्यज्ञान्यवृत्यथे-
यथा सुपर्ण उत्पतिष्यच्छिरं उत्तमं कुरुते एवमेव तद्यजंमानाः
प्रजानामुत्तमा भवन्त्यासुन्दीमुद्ग्राता रोहति साम्राज्यमेव गच्छन्ति
प्लुङ्गः होता नाकस्यैव पृष्ठः रोहन्ति कूर्चावध्वर्युर्ब्रह्मस्यैव विष्टपं
गच्छन्त्येतावन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव यथापूर्वं प्रति तिष्ठन्त्यथो
आक्रमणमेव तथेतुं यजंमानाः कुर्वते सुवर्गस्य लोकस्य
समष्ट्यै॥ (२७)

सदैः सप्तदशं प्रजापतेर्गायति दिग्भ्य एवान्नाद्यं प्रत्येकादश च॥५॥ [८]

अकर्येण वै संहस्रशः प्रजापतिः प्रजा अंसृजत् ताभ्यु-
इलान्देनेरां लूतामवारुच्य यद्कर्यम्भवति प्रजा एव तद्यजंमानाः
सृजन्त इलान्दं भवति प्रजाभ्य एव सुष्टाभ्यु इरां लूतामवं

रुन्धते तस्माद्याः समाः सुत्रः समृद्धं क्षोधुकास्ताः समाः प्रजा
इषुङ् ह्यासामूर्जमाददते याः समां व्यृद्धमक्षोधुकास्ताः समाः
प्रजाः (२८)

न ह्यासामिषमूर्जमाददते उल्कोदं कुर्वते यथा बन्धान्मुचाना
उल्कोदं कुर्वते एवमेव तद्यजमाना देवबन्धान्मुचाना
उल्कोदं कुर्वते इषमूर्जमात्मन्दधाना वाणः शततन्तुर्भवति
शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठन्त्याजिं
धावन्त्यनभिजितस्याभिजित्यै दुन्दुभीन्समाग्रन्ति परमा वा एषा
वाग्या दुन्दुभौ परमामेव (२९)

वाचमव रुन्धते भूमिदुन्दुभिमा ग्रन्ति यैवेमां वाकप्रविष्टा
तामेवाव रुन्धते थो इमामेव जयन्ति सर्वा वाचौ वदन्ति सर्वासां
वाचामवरुच्या आद्रे चर्मन्व्यायच्छेते इन्द्रियस्यावरुच्या आन्यः
क्रोशाति प्रान्यः शः सति य आक्रोशाति पुनात्यैवैनान्यस स यः
प्रशः सति पूतेष्वेवान्नाद्य दधात्युषिंकृतं च (३०)

वा एते देवकृतं च पूर्वमासैरव रुन्धते यद्भूतेच्छदाः
सामानि भवन्त्युभयस्यावरुच्यै यन्ति वा एते मिथुनाद्ये
संवर्थसुरमुपयन्त्यन्तर्वेदि मिथुनौ सम्भवतस्तेनैव मिथुनान्न
यन्ति॥ (३१)

चर्मावं भिन्दन्ति पाप्मानं मेवैषामवं भिन्दन्ति मापं राथ्सीर्माति
व्याथ्सीरित्याह सम्प्रत्येवैषां पाप्मानुमवं भिन्दन्त्युदकुभानं धिनिधायं
दास्यो मार्जलीयं परि नृत्यन्ति पुदो निंघ्रतीरिदं मधुं गायन्त्यो
मधुं वै देवानां परममन्त्राद्यं परममेवान्नाद्यमवं रुन्धते पुदो नि
घ्रन्ति महीयामेवैषु दधति॥ (३२)

चर्मेकान्नपञ्चशत्॥ १॥ [१०]

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा॑ दिवे स्वाहा॑ सम्प्लोष्यते स्वाहा॑
सम्प्लवं मानाय स्वाहा॑ सम्पुत्ताय स्वाहा॑ मेघायिष्यते स्वाहा॑ मेघायते
स्वाहा॑ मेघिताय स्वाहा॑ मेघाय स्वाहा॑ नीहाराय स्वाहा॑ निहाकायै
स्वाहा॑ प्रासुचाय स्वाहा॑ प्रचलाकायै स्वाहा॑ विद्योतिष्यते स्वाहा॑
विद्योतमानाय स्वाहा॑ संविद्योतमानाय स्वाहा॑ स्तनयिष्यते स्वाहा॑
स्तनयते स्वाहोग्रङ्गं स्तनयते स्वाहा॑ वर्षिष्यते स्वाहा॑ वर्षते
स्वाहा॑भिवर्षते स्वाहा॑ परिवर्षते स्वाहा॑ संवर्षते (३३)

स्वाहा॑नुवर्षते स्वाहा॑ शीकायिष्यते स्वाहा॑ शीकायते
स्वाहा॑ शीकिताय स्वाहा॑ प्रोषिष्यते स्वाहा॑ प्रुण्णते स्वाहा॑
परिप्रुण्णते स्वाहोद्भृत्यते स्वाहोद्भृते स्वाहोद्भृताय स्वाहा॑
विप्लोष्यते स्वाहा॑ विप्लवं मानाय स्वाहा॑ विप्लुताय स्वाहा॑ तपस्यते
स्वाहा॑तपते स्वाहोग्रमातपते स्वाहुर्भ्यः स्वाहा॑ यजुर्भ्यः स्वाहा॑
सामभ्यः स्वाहाङ्गिरोभ्यः स्वाहा॑ वेदेभ्यः स्वाहा॑ गाथाभ्यः स्वाहा॑

नाराशः सीभ्यः स्वाहा॑ रैभी॒भ्यः स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (३४)

सुं वर्षते रैभी॒भ्यः स्वाहा॑ द्वे चां॥२॥ [११]

दत्वते॒ स्वाहा॑ऽदन्तकाय॑ स्वाहा॑ प्राणिने॒ स्वाहा॑ऽप्राणाय॑
स्वाहा॑ मुखवते॒ स्वाहा॑ऽमुखाय॑ स्वाहा॑ नासिकवते॒ स्वाहा॑-
ज्ञासिकाय॑ स्वाहा॑ऽक्षण्वते॒ स्वाहा॑ऽनक्षिकाय॑ स्वाहा॑ कर्णिने॒
स्वाहा॑ऽकर्णकाय॑ स्वाहा॑ शीर॒षण्वते॒ स्वाहा॑ऽशीर॒षकाय॑ स्वाहा॑
पूद्वते॒ स्वाहा॑ऽपादकाय॑ स्वाहा॑ प्राणिते॒ स्वाहा॑ऽप्राणिते॒ स्वाहा॑
वदंते॒ स्वाहा॑ऽवदंते॒ स्वाहा॑ पश्यते॒ स्वाहा॑ऽपश्यते॒ स्वाहा॑ शृण्वते॒
स्वाहा॑शृण्वते॒ स्वाहा॑ मनुस्विने॒ स्वाहा॑॥ (३५)

अमनसे॒ स्वाहा॑ रेतस्विने॒ स्वाहा॑ऽरेतस्काय॑ स्वाहा॑ प्रजाभ्यः॒
स्वाहा॑ प्रुजननाय॑ स्वाहा॑ लोमवते॒ स्वाहा॑ऽलोमकाय॑ स्वाहा॑ त्वचे॒
स्वाहा॑ऽत्वकाय॑ स्वाहा॑ चर्मण्वते॒ स्वाहा॑ऽचर्मकाय॑ स्वाहा॑ लोहितवते॒
स्वाहा॑ऽलोहिताय॑ स्वाहा॑ मा॑सन्वते॒ स्वाहा॑ऽमा॑सकाय॑ स्वाहा॑
स्नावभ्यः॒ स्वाहा॑ऽस्नावकाय॑ स्वाहा॑ऽस्थन्वते॒ स्वाहा॑ऽनस्थिकाय॑
स्वाहा॑ मञ्जन्वते॒ स्वाहा॑ऽमञ्जकाय॑ स्वाहा॑ऽङ्गिने॒ स्वाहा॑ऽनङ्गाय॑
स्वाहा॑ऽत्मने॒ स्वाहा॑नात्मने॒ स्वाहा॑ सर्वस्मै॒ स्वाहा॑॥ (३६)

मनुस्विने॒ स्वाहा॑नात्मने॒ स्वाहा॑ द्वे चां॥२॥ [१२]

कस्त्वा॑ युनक्ति॑ स त्वा॑ युनक्तु॑ विष्णुस्त्वा॑ युनक्तु॑स्य॑ युजस्यद्वै॑
मह्य॑ सन्त्रत्या॑ अमुष्मै॑ कामायायुषे॑ त्वा॑ प्राणाय॑ त्वा॑ऽपानाय॑ त्वा॑

व्यानायं त्वा व्युष्ट्यै त्वा रथ्यै त्वा राधसे त्वा घोषायं त्वा पोषायं
त्वाराद् घोषायं त्वा प्रच्युत्यै त्वा॥ (३७)

कस्त्वाऽष्टात्रि॒शत्॥१॥ [१३]

अग्रये गायुत्रायं त्रिवृते राथन्तराय वासन्तायाष्टाकपाल
इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बारहताय ग्रेष्मायैकादशकपालो
विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो वार्षिकेभ्यो
द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकवि॒शाभ्यां
वैराजाभ्यां शारदाभ्यां पयस्यां बृहस्पतये पाङ्गाय त्रिणवाय
शाक्कराय हैमन्तिकाय चरुः सवित्र आतिच्छन्दसायं त्रयस्त्रि॒शाय
रैवतायं शैशिग्राय द्वादशकपालोऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरग्रये
वैश्वानुराय द्वादशकपालोऽनुमत्यै चरुः काय एककपालः॥ (३८)

अग्रयेऽदित्या अनुमत्यै सुप्रचत्वारि॒शत्॥२॥ [१४]

यो वा अग्रावुग्निः प्रहित्यते यश्च सोमो राजा तयोरेष आतिथ्यं
यदंग्रीषोमीयोऽथैष रुद्रो यश्चीयते यथसञ्चितेऽग्रावेतानि हृवी॒षि न
निर्वपेदेष एव रुद्रोऽशान्त उपोत्थायं प्रजां पशून् यजमानस्याभि
मन्येत् यथसञ्चितेऽग्रावेतानि हृवी॒षि निर्वपति भागधेयैनैवैन॒॑
शमयति नास्य रुद्रोऽशान्तः (३९)

उपोत्थायं प्रजां पशूनभि मन्यते दशं हृवी॒षि भवन्ति नव
वै पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव यजमाने दधात्यथो दशाक्षरा
विराङ्गन्नं विराज्येवान्नाद्ये प्रतिं तिष्ठत्यृतुभिर्वा एष छन्दोभिः स्तोमैः

पृष्ठैश्चेत् व्य इत्याहुर्यदेतानि हृवीः षिं निर्वपत्यृतुभिरेवैनं छन्दोभिः
स्तोमैः पृष्ठैश्चेनुते दिशः सुषुवाणेन (४०)

अभिजित्या इत्याहुर्यदेतानि हृवीः षिं निर्वपति दिशामुभिजित्या
एतया वा इन्द्रं देवा अंयाजयन्तस्मादिन्द्रसुव एतया मनुं
मनुष्यास्तस्मान्मनुसुवो यथेन्द्रो देवानां यथा मनुर्मनुष्याणामेवं
भवति य एवं विद्वानेतयेष्या यजते दिग्बतीः पुरोनुवाक्यां भवन्ति
सर्वासां दिशामुभिजित्यै॥ (४१)

अशान्तः सुषुवाणेनैकचत्वारि शतां ॥३॥ [१५]

यः प्राणुतो निमिषुतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव। य ईशे
अस्य द्विपदश्वतुष्पदः कस्मै देवाय हृविषां विधेम। उपयामगृहीतो-
ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामि तस्य ते द्यौर्महिमा नक्षत्राणि
रूपमादित्यस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिम्ने प्रजापतये स्वाहा॥ (४२)

यः प्राणुतो द्यौर्महित्योऽष्टात्रि शतां ॥१॥ [१६]

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य
देवाः। यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हृविषां विधेम।
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामि तस्य ते पृथिवी
महिमौषधयो वनस्पतयो रूपमुग्निस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिम्ने
प्रजापतये स्वाहा॥ (४३)

य आत्मदाः पृथिव्यग्निरेकान्नचत्वारि शतां ॥१॥ [१७]

आ ब्रह्मन्नाहृणो ब्रह्मवर्चसी जायतामाऽस्मिन्नाष्टे राजन्यं
इषव्यः शूरो महारथो जायतान्दोग्धीं धेनुर्वोदाऽनुद्वानाशुः सप्ति:
पुरन्धिर्योषां जिष्ण रथेष्ठाः सभेयो युवाऽस्य यजमानस्य वीरो
जायतान्निकामेनिकामेनः पुर्जन्यो वर्षतु फलिन्यो नु ओषधयः
पच्यन्तां योगक्षेमो नः कल्पताम्॥ (४४)

आ ब्रह्मन्नेकचत्वारिंशत्॥ १॥ [१८]

आकान् वार्जी पृथिवीमुग्नि युजमकृत वाज्यर्वाकान्
वाज्यन्तरिक्षं वायुं युजमकृत वाज्यर्वा द्यां वाज्याऽक्रैस्त् सूर्य
युजमकृत वाज्यर्वाग्निस्तै वाजिन् युड्धनु त्वा रमे स्वस्ति मा सं
पारय वायुस्तै वाजिन् युड्धनु त्वा रमे स्वस्ति मा सम् (४५)

पारयादित्यस्तै वाजिन् युड्धनु त्वा रमे स्वस्ति मा सं
पारय प्राणधृग्ंसि प्राणं मै दृ॒ह व्यानधृग्ंसि व्यानं मै
दृ॒हापानधृग्ंस्यपानं मै दृ॒ह चक्षुरसि चक्षुर्मर्यिं धेहि श्रोत्रमसि
श्रोत्रं मर्यिं धेह्यायुरस्यायुर्मर्यिं धेहि॥ (४६)

वायुस्तै वाजिन् युड्धनु त्वा रमे स्वस्ति मा सत्रिचत्वारिंशत्॥ २॥ [१९]

जज्ञि बीजं वर्षा पुर्जन्यः पक्ता सुस्य॑ सुपिप्ला
ओषधयः स्वधिचरणेय॑ सूपसद्नौऽग्निः स्वध्यक्षमन्तरिक्ष॑
सुपावः पवमानः सूपस्थाना द्यौः शिवमसौ तपन् यथापूर्वमहोरात्रे
पञ्चदशिनोऽर्धमासास्त्रिंशिनो मासाः कूसा कृतवः शान्तः
सवथसुरः॥ (४७)

जज्ञि बीजुमेकत्रिंशत्॥१॥ [२०]

आग्नेयोऽष्टाकंपालः सौम्यश्वरुः सावित्रीऽष्टाकंपालः
पौष्णश्वरु रौद्रश्वरुग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो मृगाखरे
यदि नागच्छेदग्नयेऽहोमुचेऽष्टाकंपालः सौर्यं पयो वायुव्यं
आज्यभागः॥ (४८)

अग्नेयश्वर्तुर्विंशतिः॥१॥ [२१]

अग्नयेऽहोमुचेऽष्टाकंपालु इन्द्रायाऽहोमुचु एकादश-
कपालो मित्रावरुणाभ्यामागोमुग्भ्या॑ पयस्या॑ वायोसावित्र
आगोमुग्भ्या॑ चरुरश्विभ्यामागोमुग्भ्या॑ धाना मरुद्य॑ एनोमुग्भ्यः
सुसंकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्य॑ एनोमुग्भ्यो द्वादशकपालोऽनुमत्यै
चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो द्यावांपृथिवीभ्यामऽहोमुग्भ्या॑
द्विकपालः॥ (४९)

अग्नयेऽहोमुचे॑ त्रिंशत्॥१॥ [२२]

अग्नये समनमत्पृथिव्यै समनमुद्यथाग्निः पृथिव्या समनमदेवं
मह्यं भद्राः सन्ततयः सं नमन्तु वायवे समनमदन्तरिक्षायु
समनमुद्यथा॑ वायुरन्तरिक्षेण सूर्यायु समनमद्विवे समनमुद्यथा॑
सूर्यो दिवा चन्द्रमसे समनमन्तरिक्षत्रेभ्यः समनमुद्यथा॑ चन्द्रमा॑
नक्षत्रैर्वरुणायु समनमदद्यः समनमुद्यथा॑ (५०)

वरुणोऽद्विः साम्ने॑ समनमदुचे॑ समनमुद्यथा॑ सामुर्चा॑ ब्रह्मणे॑

समन्नमत्क्षत्राय समन्नमद्यथा ब्रह्म क्षत्रेण राजे समन्नमद्विशे
 समन्नमद्यथा राजा विशा रथाय समन्नमदश्वैभ्यः समन्नमद्यथा
 रथोऽश्वैः प्रजापतये समन्नमद्वैभ्यः समन्नमद्यथा प्रजापतिर्भूतैः
 समन्नमदेवं मह्यं भुद्राः सन्नतयः सं नमन्तु॥ (५१)

अन्यः समन्नमद्यथा मह्यं चत्वारि च॥२॥ [२३]

ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यसौऽरेणवो वितता अन्तरिक्षे।
 तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षां च नो अधि च देव ब्रूहि। नमो-
 ऽग्नये पृथिविक्षिते लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहि नमो-
 वायवैऽन्तरिक्षक्षिते लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहि नमः
 सूर्याय दिविक्षिते लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहि॥ (५२)

ये ते चतुर्शत्वारिष्ठात्॥१॥ [२४]

यो वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरो वेदं शीरण्वान्मेध्यो भवत्युषा-
 वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः सूर्यशक्तुर्वातः प्राणश्वन्द्रमाः श्रोत्रन्दिशः
 पादां अवान्तरदिशाः परश्वावोऽहोरात्रे निमेषोऽर्धमासाः पर्वाणि
 मासाः सन्धानान्यृतवोऽङ्गानि संवर्ध्सर आत्मा रशमयः केशा-
 नक्षत्राणि रूपन्तारका अस्थानि नभो माऽसान्योपधयो लोमानि-
 वन्स्पतयो वालां अग्निर्मुखं वैश्वानरो व्यात्तम् (५३)

समुद्र उदरमन्तरिक्षं पायुर्दावापृथिवी आण्डौ ग्रावा शेषः
 सोमो रेतो यज्ञञ्जुम्यते तद्वि द्यौतते यद्विधूनुते तथस्तनयति

यन्मेहंति तद्वर्षति वागेवास्य वागहुर्वा अश्वस्य जायंमानस्य
 महिमा पुरस्ताङ्गायते रात्रिरेनं महिमा पश्चादनुं जायत एतौ
 वै महिमानावश्वभितः सम्भूवतुरुहयो देवानवहुदर्वासुरान्
 वाजी गन्धर्वानश्वो मनुष्यान्समुद्रो वा अश्वस्य योनिः समुद्रो
 बन्धुः॥ (५४)

व्यात्तमवहृदादंश च॥२॥ [२५]

गावो गावः सिपासन्तीः प्रथमे मासि समान्यो यदि सोमै पडुहैरुभ्यज्या(३)ं देवानामुकर्णं चर्मावं
 पुथिव्यै दुत्वते कस्त्वाग्नये यो वै यः प्राणतो य आत्मदा आ ब्रह्मत्राकाङ्गजि वीजंमाग्नेयोऽष्टाकंपालोऽग्नये-
 ऽहोमुचेऽष्टाकंपालोऽग्नये समन्नमये ते पन्थानो यो वा अश्वस्य मेधस्य शिरः पञ्चविंशतिः॥२५॥

गावः समान्यः सवन्मष्टभिर्वा एते द्रवकृतश्चभिजित्या हत्याहुर्वर्णणोऽद्विः साम्ने चतुःपश्चाशतः॥५४॥

गावो योनिः समुद्रो बन्धुः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः
 समाप्तः॥७-५॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां सप्तमकाण्डः समाप्तः॥७॥

